

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет сходознавства

Кафедра китайської філології

Кваліфікаційна робота з філології на тему:

ЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ТАКСИСУ ТА ДЕЙКСИСУ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Студентки групи ЗМПкит 57-20

факультету сходознавства

заочної форми навчання

з освітньо-професійної програми

Галузевий переклад: китайська мова,

англійська мова

Спеціальності 035 Філологія

Варикаші Ольги Іванівни

Науковий керівник:

док. філол. наук, проф. Валігура О. Р.

Допущена до захисту

" ____ " _____ 2021 року

Завідувач кафедри

_____
(підпис)

Любимова Ю. С.
(ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЙ ТАКСИСУ ТА ДЕЙКСИСУ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ.....	9
1.1 Проблематика досліджень категорій таксису та дейксису в сучасному мовознавстві	9
1.1.1 Категорія таксису.....	9
1.1.2 Категорія дейксису.....	14
1.2 Класифікація категорій таксису та дейксису в семантичній системі сучасної китайської мови.....	22
1.2.1 Таксис в сучасній китайській мові.....	22
1.2.2 Дейксис в сучасній китайській мові	25
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2 МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТАКСИСНОЇ І ДЕЙКСИСНОЇ КАТЕГОРІЙ ТА ЗАСОБІВ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ У СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ.....	30
2.1 Методологічне підґрунтя вивчення таксису та дейксису в лінгвістичній традиції.....	30
2.2 Засоби реалізації категорій таксису та дейксису в сучасній китайській мові.....	34
2.2.1 Принципи часової послідовності як базовий принцип часової організації висловлення.....	34
2.2.2 Показники таксису.....	39
2.2.3 Показники дейксису.....	45
Висновки до розділу 2.....	52
РОЗДІЛ 3 ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЙ ТАКСИСУ ТА ДЕЙКСИСУ У ВИСЛОВЛЕННЯ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ.....	55

3.1 Система засобів реалізації таксисної та дейксисної семантики у сучасному китайському висловлюванні	55
3.2 Особливості функційних механізмів реалізації категорій таксису та дейксису в сучасній китайській мові	57
Висновки до розділу 3.....	70
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76
ДОДАТКИ.....	83
简评.....	94

СПИСОК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ТВ – точка відліку

ДЦ – дейктичний центр

ПЧП – принцип часової послідовності

ПТС – принцип темпоральної сфери

ПЦПЧ – принцип "Цілого перед частиною"

ВСТУП

Час і простір є невід'ємною частиною людського життя, базовими категоріями світу та важливими концептами культури, тож не дивно, що ці поняття займають вагоме місце як в гуманітарних, так і в технічних науках.

Час – це філософська, онтологічна категорія, форма існування матерії, що "виражає тривалість буття і послідовність зміни станів всіх матеріальних систем і процесів у світі" (НФС, 2003, с. 191). Сучасні філософські студії визначають поняття часу, поряд із простором, як одну з форм існування матерії, що безперервно розвивається й відображає послідовну зміну її явищ та станів (ФЕС, 2002, с. 529).

Загалом існує декілька класифікацій цього поняття. Розрізняють три типи часу: фізичний (реальний), хронологічний та лінгвістичний. Лінгвістичний час представляє "спроби людського розуму створити модель реального часу за допомогою тих чи інших семіотичних систем, виражені формальними мовними засобами" (Синкевич, 2009, с. 148). Безумовно це поняття є об'ємним і варто підкреслити, що існують й інші його розподіли, такі як час культури, психологічний, біологічний час, фізичний і навіть космічний час (Бондарко, 1990, с. 6).

У сучасному мовознавстві лінгвістичний час трактують у два способи. По-перше, розрізняють час як буття мови, як зміну мовної системи в часі, коли мова виступає як особлива форма матерії, що знаходиться у постійному розвитку. Таке розуміння лінгвістичного часу було започатковано Ф. де Соссюре, який писав про те, що мова існує, розвивається й змінюється в часі (Курс общей лингвистики, 1999).

На стику логіки й лінгвістики виникає лінгвофілософська концепція часу, представниками якої є М. Г. Сенів, О. В. Бондарко та інші. Відштовхуючись від ідей О. Есперсена і Г. Рейхенбаха, у пошуках "універсальної системи часів", вони дійшли висновку, що вербальна актуалізація темпоральних відношень має охоплювати не лише власне

граматичний час, але й вид, модус, таксис і дейксис, а також лексичні та синтаксичні засоби (Бондарко, 2001, с. 66), вводячи таким чином в науковий обіг комплексну функційно-семантичну категорію темпоральності (Гошилик, 2016).

Таксис, які і дейксису є предметом багатьох досліджень. О. В. Бондарко, В. В. Виноградов, Ю. С. Маслов, Л. Теньєр, Н. С. Поспелов, І. О. Мельчук, Н. А. Сребрянська, О. В. Падучева, О. О. Шахматов, В. П. Недялков, В. О. Плутягин, та інші активно займалися вивченням цих двох категорій, щоправда під час опису цих понять дослідники використовували різні терміни, пов'язані з поняттям "час" або "темпоральність", а саме: відносний час, тимчасова співвіднесеність, співвідносне вживання часів тощо. Тож робимо висновок, що категорія таксису і дейксису тісно пов'язана з категоріями часу (темпоральності), виду (аспектуальності) та простору.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення механізмів та особливостей функціонування категорії таксису і дейксису, а також засобів їх реалізації в українському китаєзнавстві. Актуальність тематики дослідження підтверджується орієнтованістю функційних, семантичних та прагматичних студій на подальше дослідження понять, оскільки й досі тривають різноманітні спори щодо тлумачення категорії як таксису, так і дейксису. Також можливість розвитку нових перспектив у дослідженні категорій таксису, дейксису, часу, простору та виду.

Метою роботи є дослідження лінгвістичних засобів реалізації категорій таксису та дейксису в сучасній китайській мові.

Поставлена мета передбачає виконання таких завдань:

- обґрунтувати теоретичні засади дослідження категорії таксису та дейксису;
- розглянути категорію таксису та дейксису в сучасних лінгвістичних дослідженнях;

- класифікувати категорію таксису та дейксису в сучасній китайській мові;

- визначити засоби реалізації категорій та їхні функційні особливості в сучасній китайській мові;

Об'єктом дослідження є категорії таксису та дейксису в сучасній китайській мові.

Предметом є лінгвістичні засоби реалізації категорій таксису та дейксису в сучасній китайській мові.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та розв'язання конкретних завдань роботи передбачалося комплексне застосування загальнонаукових і спеціальних лінгвістичних методів, зокрема *загальнонаукових методів* індукції та дедукції, аналізу та синтезу, за допомогою яких узагальнено теоретичні засади дослідження категорій таксису та дейксису; *описовий метод* для інвентаризації та інтерпретації засобів реалізації категорій. Зі *спеціальних лінгвістичних методів* було використано *функційний метод* для визначення особливостей функціонування засобів на рівні висловлювання; *метод компонентного аналізу* використано для розкриття семантичної структури засобів реалізації категорій; *методи суцільної вибірки* для відбору матеріалу дослідження та *контекстуальний аналіз* для аналізу функціонування засобів реалізації категорій таксису та дейксису в їхньому зв'язку з іншими елементами висловлення.

Наукова новизна полягає у дослідженні, визначенні та класифікації категорій дейксису та таксису в сучасній китайській мові. Не так багато синологів досліджували категорію шифтеру (вказівки), тож ми вперше розглянемо її поняття та основні лінгвістичні засоби реалізації в українській синології. Оскільки темпорально-аспектуальна категорія займає важливе місце в мові, а поняття дейксису та таксису тісно пов'язано з концепцією часу та між собою, для досягнення точніших результатів спробуємо розглянути зазначені категорії в межах одного дослідження.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих результатів у викладанні таких дисциплін, як "Теоретична граматики китайської мови", "Теорія та практика перекладу з китайської мови", а також для подальшого дослідження граматичної структури сучасної китайської мови.

Матеріалом цього дослідження є 110 висловлювань, відібраних методом суцільної вибірки з 1 розділу роману Го Цзінміна "Юність", загальний обсяг експериментального матеріалу – 2699 ієрогліфів.

Апробація результатів дослідження здійснювалася у Київському національному лінгвістичному університеті на Міжнародній науково-практичній відеоконференції "AD ORBEM PER LINGUAS. ДО СВІТУ ЧЕРЕЗ МОВИ", що проходила 13-14 травня 2021 року. Тези доповіді "Засоби реалізації темпорального дейксису в сучасній китайській мові" надруковано у збірнику матеріалів Міжнародної студентської науково-практичної відеоконференції "СВІТ ЦІННОСТЕЙ І ЦІННОСТІ У СВІТІ", 2021 рік, с. 22-23.

Структура роботи. Робота складається зі списку умовних позначень, вступу, трьох розділів (теоретичного, методолічного та практичного), висновків, списку використаних джерел та списку джерел ілюстративного матеріалу. У *першому розділі* розглянуто теоретичне підґрунтя категорій таксису та дейксису. У *другому розділі* описано методологічні засади дослідження зазначених категорій. У *третьому розділі* досліджено лінгвістичні засоби реалізації категорій таксису та дейксису у сучасній китайській мові, викладена їх загальна характеристика, а також описано особливості та варіанти використання на матеріалі сучасного китайського художнього тексту. За допомогою *висновків* після кожного з розділів, ми підкреслемо основні результати *Список використаних джерел* складається із 81 позицій (32 – іноземними мовами). Загальний обсяг роботи – 95 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЙ ТАКСИСУ ТА ДЕЙКСИСУ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Категорії таксису та дейксису є одними з найбільш суперечливих у сучасних граматичних дослідженнях. Вони були предметом вивчення багатьох дослідників ще з античних часів, а зараз є одними з найважливіших мовних інструментів. Категорія таксису у висловленні проявляється в одночасовості та різночасовості ситуацій, описаних у поліпредикативному комплексі, між якими можуть бути наявні зв'язки різного характеру, тим самим у висловленні між елементами формуються паратак西斯ні та гіпотак西斯ні відношення.

Категорії дейксису визначається як орієнтація на точку відліку, відносно якої актуалізуються простір, суб'єкти або час, тим самим розрізняючи дейк西斯 на три основних типи: просторовий, персональний та темпоральний.

1.1 Проблематика досліджень категорій таксису та дейксису в сучасному мовознавстві

1.1.1 Категорія таксису

Л. Блумфільд та Б. Уорф були першими, хто окреслив так西斯ні відношення між діями, але Л. Блумфільд називав їх – "order" (порядок), а Б. Уорф запропонував термін "mode", трактуючи його як хронологічну послідовність дій. Обидва дослідники вважали, що це явище є дієслівною категорією (Bloomfield, 1946; Worf, 1946).

Термін "так西斯" ввів Р. О. Якобсон, використавши грецький прообраз запропонованого Л. Блумфільдом терміну "order". Він писав: "Час характеризує повідомлений факт відносно факту повідомлення. Так西斯

характеризує повідомлений факт відносно іншого повідомленого факту і безвідносно до факту повідомлення" (Якобсон, 1972, с. 100-101). Р. Якобсон став першим, хто виділив таксис, як окрему категорію дієслова, відділивши її від темпоральної. Він не зводив поняття таксису лише до чисто хронологічних відносин одночасності, передування і слідування дій. Вчений виділяє 2 види таксису: *залежний* і *незалежний* (Якобсон, 1972, с. 106-107). Дослідник Б. Комрі відзначив, що під час опису будь-якої граматичної категорії важливо чітко розрізняти семантику цієї категорії і те, як її інтерпретують в залежності від контексту (Comrie, 1985).

Ю. С. Маслов пише, що таксис характеризує дію, виражену предикатом, яка хронологічно співвіднесена з іншою дією, водночас вторинна дія протиставлена головній (Маслов, 1983, с. 42). Він розмежовує категорії виду, часу і таксису, тим самим вказує на окремий, хоч і несамостійний, статус таксису, як категорії. На відміну від зазначених дослідників, науковець розглядає таксис як функційно-семантичну категорію: "...в багатьох мовах таксис об'єднаний в рамках однієї категорії або з часом, або з видом. Поєднання таксису і часу дає значення складної (дво- або багатоступеневої) часової орієнтації, в деяких мовах вираженої специфічними формами, які входять в систему так званих відносних часів. Разом з цим, таксисні значення одночасності, передування та слідування у часі регулярно з'являються в результаті взаємодії видових форм і в деяких мовах вираження таксисних відношень може розглядатися як одна з найважливіших функцій дієслівного виду" (Маслов, 1984, с. 8).

У семантичному плані категорія таксису дійсно дуже близька до категорії часу, а саме поняття "абсолютного" часу. Проте на відміну від категорії темпоральності повністю позбавлена дейктичного компонента. Це означає, що грамеми таксису виражають одночасність, передування та слідування не по відношенню до моменту мовлення, а відносно будь-якої ситуації, експліцитно чи імпліцитно заданої контекстом. Г. Рейхенбах назвав це явище "точкою відліку" (point of reference) (Reichenbach, 1971, p. 271).

У своїх роботах О. В. Бондарко трактує категорію таксису, наступним чином: "...часові відношення між діями (в широкому сенсі, включаючи будь-які значення предикатів) в рамках цілісного проміжку часу, що охоплює значення всіх компонентів наявних у висловлюванні поліпредикативного комплексу. Відношення таксису характеризують не одну форму, а поєднання форм" (Бондарко, 1987, с. 234). Він також зазначає, що часові відношення між діями можуть бути ускладнені семантикою обумовленості (значення умови, причини, наслідку, мети, поступки, залежності часу однієї дії від часу іншої), а також елементами модальності і відносинами характеристикації (Бондарко, 1987, с. 235).

Поліпредикативним комплексом у функційній граматиці вважають:

а) поєднання основної та другорядної (вторинної) предикації в конструкціях з дієсловами, також з дієприкметниками (мова йде про всі конструкції, що включають основну та другорядну предикацію);

б) різні типи поліпредикації в складних реченнях і реченнях з однорідним присудком (Бондарко, 1987, с. 237).

Дослідник вводить таке поняття як таксисна ситуація, що охоплює, по суті, цілісний проміжок часу, який передається поліпредикативним комплексом (Бондарко, 1987, с. 238).

Ядро таксису – одночасність/неодночасність (різночасність), передування/слідування (послідовність). Проте О. В. Бондарко, як і Р. О. Якобсон відзначає, що семантику таксису не можна зводити лише до цих значень.

Ми вже згадували, що таксис тісно пов'язаний з категоріями темпоральності (часу) та аспектуальності (виду). О. Бондарко відзначає, що так званий "чистий таксис, звільнений від усього, що виходить за межі хронологічних співвідношень, був би абстракцією та далеким від мовної онтології" (Бондарко, 1987, с. 236).

Часові або ж таксисні відношення між діями поділяють на два основних типи: *диференційовані* та *недиференційовані*.

У випадку *диференційованого* таксису основними тимчасовими відносинами є відношення одночасності/різночасності.

Недиференційований таксис передбачає неактуальність таких відношень при збереженні цілісного проміжку часу (Бондарко, 1987, с. 237).

Санкт-Петербурзька школа функційної граматики представляє реалізацію семантики таксису як:

1) одночасність та неодноразовість (різночасність), передумання та слідування (послідовність);

2) дії стосуються одного, певного, визначеного часового проміжку (минулого, теперішнього, майбутнього). Єдиний (цілісний) період часу, якого стосуються зазначені дії; саме їх співвідношення, грає важливу роль в реалізації та загальному розумінні таксисної категорії;

3) зв'язок дій у часі в поєднанні зі значеннями обумовленості (умови, причини, наслідку, мети, поступки, обумовленості часу однієї дії з часом іншої) модальними значеннями і значеннями характеристичності.

Повертаємося до робіт О. В. Бондарко, в яких він представляє таксис як функційно-семантичне поле, структура якого визначається відмінністю функцій *залежного* та *незалежного таксису*.

Залежний таксис – це часові відношення між діями, одна з яких є головною (основною), а інша – другорядною (супутньою). Тобто, чітко видно зв'язок між основним і залежним предикатами. Залежний таксис представлений в дієприкметникових, дієприслівникових і деяких інших конструкціях, що включають поєднання основної та залежної предикації (Бондарко, 1987, с. 239).

Незалежний таксис – це, навпаки, відсутність явного поділу дій на основну та другорядну (відтінок неповної рівноправності елементів відносин таксису можливий, але не має формального вираження і не є граматичним значенням тієї чи іншої форми або конструкції) (Бондарко, 1987, с. 240). Тобто, об'єднання двох і більше "рівноправних" предикатів. Незалежний

таксис присутній в конструкціях з однорідним присудком, складносурядних і складнопідрядних реченнях різних типів – з підрядним часу, умови тощо.

В основі ідеї таксису лежить наявність мінімум 2 предикатів і, відповідно, не менше 2 ситуацій. Описані ситуації характеризуються перебігом у часі, займають певні фрагменти на осі часу і певним чином розміщені на цій осі відносно один одного. Однак, детальніший аналіз виявляє, що не в усіх випадках таксисні відношення чи хронологічний порядок явно прослідковується у тексті. Інакше кажучи, не для всіх ситуацій/дій, що представлені в дискурсі, можна чітко визначити характер відношень (хронологічний порядок), в яких вони виступають відносно один одного. Проте, навіть якщо розглядати ті приклади, де ніби все очевидно, відношення порядку не завжди релевантні для визначення їхнього характеру.

У своїх роботах М. Хеллідей відзначає такі поняття як *гіпотаксис* та *паратаксис*.

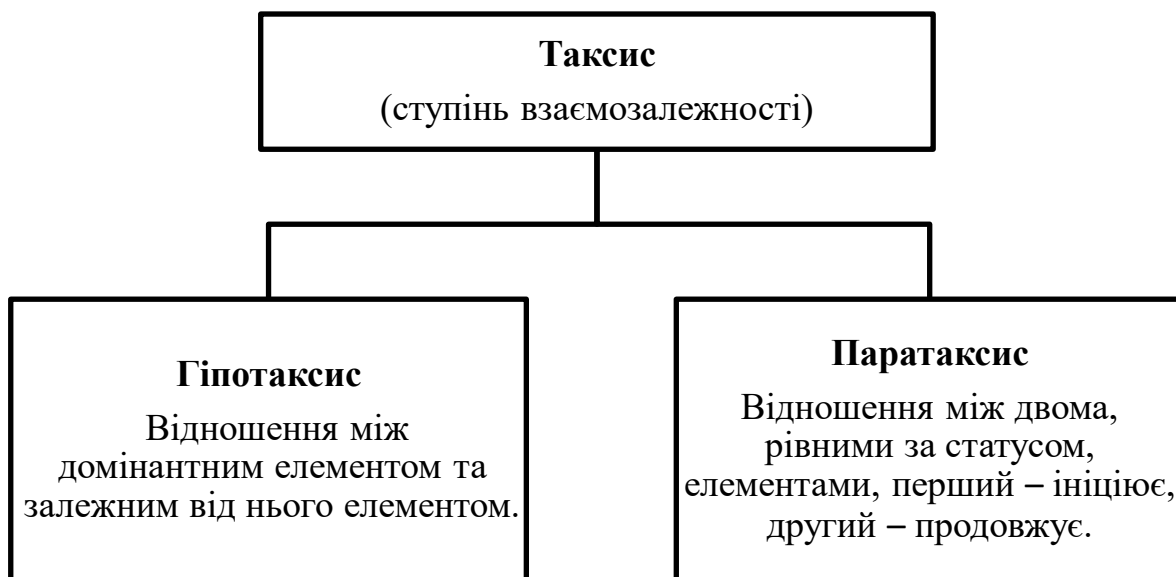

Рис. 1. Взаємовідношення в категорії таксису

М. Хеллідей пише, що таксис – це рівень взаємозалежності, і речення, що пов’язані логіко-семантичними відношеннями – взаємозалежні; тобто одна дія, умова або ситуація взаємозалежна від іншої (Halliday, 2014). Наприклад: *Він опустився на землю і повільно почав повзти*. Ми бачимо чітку послідовність дій, які відбуваються одна за одною. Проте, обидві дії

можуть бути потенційно незалежними та рівноправними: Він *опустився на землю. Він почав повільно повзти*. Однак, навіть в такій формі зв'язок між ними все одно присутній (Halliday, 2014, pp. 438-442). Можна стверджувати, що відношення в реченні є або гіпотаксисними, або паратаксисними, але доволі часто в реченні присутні одразу обидва типи відношень. В таких випадках відношення гіпотаксису та паратаксису будуть є взаємозалежними.

Отже, функційно-семантична специфіка категорії таксису, що відрізняє її від інших, суміжних явищ, перш за все, темпоральності, полягає в передачі певних тимчасових відносин між однорідними елементарними ситуаціями в межах певного загального для них цілісного проміжку часу безвідносно до моменту мовлення вираженими в поліпрепозитивному висловлюванні.

1.1.2 Категорія дейксису

Дейксис цікавив вчених ще за античних часів. Це чітко видно навіть з того, що поняття "дейксис", так само, як і таксис, походить з давньогрецької та має значення "вказівка".

Найчастіше в роботах, що стосуються категорії дейксису, автори дотримуються визначення В. О. Виноградова. Дослідник пише, що під цим поняттям "традиційно розуміється вказівка як значення або функція мовної одиниці, що виражається лексичними і граматичними засобами" (Виноградов, 1990, с. 128). Але не він був основоположником дейксисної теорії.

Одним з перших, хто почав вивчати цю категорію є психолог та лінгвіст К. Бюлер (Бюлер, 1993, с. 78). Він виділив 3 типи дейксису, які, на його думку, є найпоширенішими серед різноманіття способів та варіацій вказівки, а саме:

1. дейксис видимого (власне сам дейксис);
2. контекстуальний (анафоричний) дейксис;
3. дейксис уявлення/уяви.

Контекстуальний дейксис містить вказівку на контекст, а *дейксис уявлення* – на те, що відсутнє у полі зору мовця і попередньо не згадується у межах певного контексту або у ході розмови, проте відомо як мовцю, так і адресату, базуючись на їх знаннях про світ, які пов'язані з предметом вказіки.

Дослідник проводить чітку межу між дейктичними та номінативними мовними знаками, визначаючи, що перші, на відміну від номінативних, не називають клас дій, предметів чи явищ. К. Бюлер визначає дейктичні мовні знаки за ознакою мовного позначення позицій центру координат: *Я, тут, зараз*. Центр координат – постійна величина, незалежна від мовця, що формується емпіричним шляхом (Бюлер, 1993).

Вивченням цієї категорії також займався К. Бругманн, який визначив дейксис – морфологічною категорією і виділив 4 типи вказівки: нейтральний тип, вказівка на сферу мовця, вказівка на сферу співрозмовника та вказівка на віддаленість від мовця. Відповідно цієї класифікації мовознавець виділив 2 вказівних та 2 особових типів дейксису. Тобто розрізняється: *Я-дейксис* і *Ти-дейксис*, що позначають мовця та адресата, а також *цей-дейксис* і *той-дейксис*, що позначають близький та дальній об'єкти (Brugmann, 1904).

Подальший розвиток категорії, як і більша частина сучасних визначень "про дейксис", пов'язані з працями Ч. Філлмора, Р. Якобсона та О. Есперсена. У своїх роботах вони запропонували розглянути дейктичні знаки як "шифтери", базуючись на їх референтній співвіднесеності. Відповідно до визначення Ч. Філлмора дейксис є вказівкою на особу мовця та адресата, час і місце висловлювання. "Дейксис – це назва, для тих аспектів мови, інтерпретація яких залежить від ситуації висловлювання: часу самого висловлювання, часу до/після висловлювання, місце (розташування) мовця під час висловлювання та особистості мовця і аудиторії" (Fillmore, 1966, р. 220; Fillmore, 1982, р. 35). Цікавою є його типологія дейксису, адже дослідник класифікує цілих 5 видів категорії: 1) темпоральний; 2) особовий; 3) просторовий; 4) соціальний; 5) дискурсний (Fillmore, 1972).

Розглянемо ще декілька варіацій визначень категорії. Під поняттям дейксису В. О. Плунгян визначав "шифтерну" орієнтацію об'єкта або ситуації, тобто вказівка на положення в просторі або часі щодо "дейктичного центру", пов'язаного з мовним актом" (Плунгян, 2003, с. 261).

Дейктичний центр складається з декількох "центральної координат", а саме: мовець, час висловлювання та місце (розміщення) мовця в момент висловлювання (Муковський, 2015, с. 29). Це збірка характеристик, а саме учасників, місця та часу мовленнєвої ситуації, від яких залежить трактування дейксісної одиниці. Отже, дейктичний центр – ТВ – включає 3 складові: *Я, тут і зараз*.

Такі лінгвісти, як О. В Падучева та Ю. Д. Апресян пишуть що дейксис – це референція на ТВ, відносно якої актуалізуються простір, суб'єкти і час, а "дейктичним називається такий елемент, який висловлює ідентифікацію об'єкта – предмета, місця, моментів часу, властивості, ситуації – через його відношення до мовленнєвого акту, його учасників або контексту" (Падучева, 1996, с. 245-246).

Традиційно розрізняють *первинний* та *вторинний* дейксис. Відповідно до визначення Ю. Д. Апресяна та Б. А. Успенського *первинний дейксис* (дейксис діалогу, або ж дейксис у власному своєму сенсі) – це безпосереднє співвідношення дейктичного слова з мовним актом; дейксис орієнтований на мовця, як суб'єкта мовлення. В такому випадку дейктичні слова, вказують на місце та час, посилаючись, на реальні умови створення акту мовлення. *Вторинний дейксис* (дейксис розповіді або ж дейктична проєкція) – орієнтований на мовну позицію самого мовця, що передбачає посилення до слова, співвіднесеного з мовленнєвим актом. Це наративний дейксис, що не пов'язаний з мовною ситуацією. Його властивістю є розбіжність між просторовою ТВ та місцем мовця, тобто при цьому типі дейксису ТВ переноситься (напр. *тут стає там*). Ю. Д. Апресян пише, що у випадку вторинного дейксису дейктики "використовуються для зображення чужої свідомості і мають, як правило, анафоричну чи катафоричну функцію"

(Апресян, Ю, 1997, с. 276; Успенский, 2008, с. 826 – 827). Досить часто можна зустріти поняття "анафори" поруч з терміном вторинний дейксис. Зазвичай поняття дейксису, анафори та референції трактуються так:

1. референція поділяється на номінацію та дейксис, а дейксис – на власне дейксис і анафору;

2. референція ділиться на декілька типів, зокрема дейксис та анафору. Питання чи є анафора підтипом дейксису чи окремим типом референцій залишається актуальним і досі.

Е. В. Падучева підкреслює, що різницю між мовним і наративним режимами, що є важливим в рамках розгляду дейксистичної категорії. У мовному режимі описувані події співвідносяться з моментом мовлення, що є теперішнім часом мовця (первинний дейксис), а в наративному – з текстовим часом (вторинний дейксис) (Падучева, 1996). Хочемо зазначити, що вторинний дейксис – це дейксис переказу, тож є невід'ємною частиною художнього тексту, а саме з таким ми працюватимемо у розділі 3.

Зараз виділяють такі параметри класифікації типів категорії: положення референту у просторі відносно мовця і відношення до однієї певної характеристики мовленнєвого акту.

Існують різні принципи класифікації дейксису і вони не суперечать одне одному, наприклад:

1) класифікація залежно від предмета вказівки – дейксис особи (обличчя), місця та часу;

2) залежно від ступеню залучення уяви – наочний дейксис (*deixis ad oculus*), анафора і уявний дейксис (*ad phantasma*);

3) залежно від засобу реалізації – прагматичний, семантичний та синтаксичний (Hauenschild, 1982) та ін. (Сребрянская, 2005, с. 17). У цьому дослідженні ми зосередимо свою увагу на першій класифікації.

Оскільки дейксис вказує на учасників мовної ситуації, її місце та час, а семантика категорії включає посилання на час, місце і особу (обличчя), тож традиційно виділяють три такі типи дейксису:

1. Персональний (особистий);
2. Темпоральний (часовий);
3. Просторовий (локативний).

Категорія ділиться на ці типи по 3 параметрам ТВ, яка виступає і ДЦ, тож на пряму залежать саме від неї.

Персональний дейксис вказує на учасників мовленнєвого акту, на їх роль у висловлюванні. Досить часто можна зустріти назву предметний дейксис, який є складовою персонального.

Цей тип пов'язаний з категорією персональності. Персональність – семантична категорія, що "характеризує учасників позначеної ситуації відносно учасників ситуації мовленнєвого акту – в першу чергу мовцю" (Бондарко, 1991, с. 5). Функційно-семантичне поле персональності базується на семантиці самої категорії, яка характеризує учасників позамовної ситуації відносно учасників мовленнєвого акту, а саме мовця, рідше слухача (Бондарко, 1991, с. 5). У своїх роботах О. В. Бондарко пише, що будь-яке відношення до особи (обличчя) встановлюється з точки зору мовця і перш за все орієнтується на нього, як центральну фігуру мовленнєвого акту. Дослідник виділяє 2 підтипи персонального дейксиса особи: *конкретний* та *неконкретний дейксис*. Конкретний (конкретно-особовий и предметний дейксис) – вказівка на конкретну (визначену) особу чи предмет.

У сучасних дослідженнях дотримуються думки, що дейксис є суто егоцентричною категорією, оскільки *Я* – одна з дейксисних ТВ, а його центральною категорією є категорія мовця.

Варто зазначити, що також розрізняють дейксис *близького* та *віддаленого предмета*. Дейксис близького типу вказує на предмет, який знаходиться безпосередньо поруч з мовцем, про нього щойно говорили, він визначений, відомий. Відповідно, дейксис віддаленого предмета вказує на предмет, про який ще не згадували.

Основною функцією *темпорального дейксису* є орієнтація на час мовленнєвого акту. Дейктичні слова є важливим у дослідженні концепту

"часу", оскільки темпоральні дейктики входять у число найбільш вживаних темпоральних лексем. Х. Рейхенбах був першим, хто описував темпоральний дейксис за допомогою наступних трьох понять: час мовлення (speech time), час події (event time) та точка відліку у часі (reference time) (Рейхенбах, 1947). Темпоральний дейксис – це певна мовна інтерпретація співвіднесеності часу дії з моментом мовлення або ж іншою точкою відліку, тобто темпоральна орієнтація позначеної ситуації з точки зору мовця (Бондарко, 2002).

Зазвичай "час" уявляється певною лінією, вектором напрямку з минулого у майбутнє. "Часова орієнтація ситуації зводиться до вказівки відносної хронології двох ситуацій на осі часу: ситуації, що описується та ситуації мовного акту (моменту повідомлення мовцем)" (Плунгян, 2003). Мовець ділить час на певні відрізки в залежності від співвідношення моменту події та моменту мовлення, а саме "ситуація у часі збігається з моментом мовлення", "ситуація передує моменту мовлення" і "ситуація слідує за моментом мовлення" (Бондарко, 2002, с. 478). Час завжди потребує ТВ – тимчасової події, відносно якої концентруються інші часові точки. Найчастіше, саме момент мовлення і є цим ДЦ. Тож можна зробити висновок, що поділ поняття часу на минулий чи майбутній є досить умовним, оскільки для його реалізації ми маємо відштовхуватись від певної, точки, стосовно якої час або передуватиме або слідуватиме.

Просторовий дейксис. У цьому типі дейксису ми стикаємося з поняттям людського Его (Я), яке є точкою орієнтування у просторі. Цей тип категорії вказує на локалізацію чи орієнтацію об'єкту або ситуації у просторі відносно ДЦ, який відповідає положенню мовця у просторі в момент мовлення (Плунгян, 2011, с. 321). В. О. Плунгян виділяє *ближній* та *дальній* підтипи просторового дейксиса.

Ю. Д. Апресян стверджує, що дейктична лексика егоцентрична і її семантичною основою є такі поняття як *Я*, *его* і *мовець*. З одного боку фігура мовця є орієнтиром, відносно якого ведеться відлік простору і часу, а з іншого, посилення на фігуру мовця утворює ядро тлумачення двох основних

дейктичних слів – *тут* і *зараз*, а через них – і всіх інших. Для просторового дейксиса суттєвою є не лише фігура мовця, а й спостерігача.

Традиційно до просторових дейктичних слів відносять наступні пари: *тут – там, зараз – тоді* та ін.. Ю.Д. Апресян називає їх "наївною фізикою простору та часу", оскільки вони відображають систему основних просторових та часових понять (Апресян, 1997, с. 285). Повертаємося до підтипів виділених В. О. Плунгяном. Він пише, що мінімальна дейктична система складається з двох градем: близько від мовця (ближній дейксис) і не близько від мовця (дальній дейксис).

Згідно з сучасними дослідженнями, категорія є егоцентричною, проте в просторовому типі категорії можливий не егоцентричний дейксис, який збігається не з мовцем, а з адресатом. Такий параметр орієнтації відносно центру координації класифікують як *об'єктивний* та *суб'єктивний* дейксис. Центром координації суб'єктивного дейксису є мовець (суб'єкт мовленнєвого акту), а у другому типі – предмет, що не збігається з мовцем. Також просторовий дейксис ділять на *аудодейксис* та *гетеродейксис*. В першому випадку, висловлювання відноситься до позиції мовця, а в іншому – до місця, яке не включає цю позицію (Sitta, 1993).

Зазначені типи категорії є загально прийнятими та граматицізованими, оскільки вони безпосередньо пов'язані з відповідним дейктичним центром. Проте наразі в сучасних лінгвістичних дослідженнях розрізняють ще 2 типи: *соціальний* та *дискурсний дейксис* (Fillmore, 1975, р. 70-71; Levinson, 1983, р. 85; Lyons, 1977, р. 673).

Дейксис дискурсу, або ж *текстовий дейксис* Цей тип категорії пов'язаний з формальними елементами тексту (лексичними чи граматичними), які відсилають до будь-якої частини тексту. Центром дискурсного дейксису визначається розташуванням дейктика в поточному дискурсі. Найчастіші такі дейктичні вирази запозичені з області простору та часу. Наприклад такі слова як *цей/той, вище, далі, у наступному/останньому (розділі, абзаці...), попередні (частині)* тощо. Як ми бачимо, дискурсні

дейктики вказують на попередні (раніше згадані) чи наступні частини дискурсу. Проте Ч. Філмор не пов'язує дейксис дискурсу виключно з текстом. На думку дослідника, є засоби як для усного, так і для письмового варіантів мови, що виражають цей тип категорії (Fillmore, 1975, p. 70). Варто зазначити, що текстовий дейксис близький до анафори і відносно часто мовні одиниці у висловлюванні виконують і дискурсно-дейктичну, і анафоричну функції.

Соціальний дейксис стосується "того аспекту речень, які зображають, встановлюють чи визначаються певними реаліями соціальної ситуації, в якій відбувається мовленнєвий акт" (Fillmore, 1975, p. 76). С. Левінсона визначає такий тип категорії як "аспекти мовної структури, які кодують соціальну ідентичність учасників або соціальні відносини між ними та іншими референтами (Levinson, 1983, p. 89).

Дві основні мовні категорії, пов'язані з цим типом є так звана категорія "ти/ви" (T/V) та категорія ввічливості у мовах Південно-Східної Азії, адже залежно від соціального статусу мовця і слухача, вони називають один одного по-різному). T/V (лат. "tu/vos") – це займенники 2 особи однини, який використовується для неформального звернення, та займенник 2 особи множини, який, навпаки, зазвичай використовується у більш офіційному та формальному контексті. Це особлива форма звернення

Також, окремо визначають яке поняття як гоноратив (honorific – особлива форма ввічливого звернення), що передбачає використання окремих лексем з метою передачі фактичного статусу, титулу, посаду. Наприклад, король, президент, канцлер, Ваша честь, Ваша високоповажносте, маестро, офіцер, генерал, пані тощо. Також до них можна віднести позначення ряду професій: доктор, професор, отче тощо.

Отже, дослідники дотримуються певної єдності визначення поняття дейксису, але кожен дослідник класифікує категорію та основні функційні особливості відповідно до власного бачення та розуміння. У своїй роботі ми розглядаємо найбільш загальноприйняті поняття та визначення категорії.

1.2 Класифікація категорій таксису та дейксису в семантичній системі сучасної китайської мови

1.2.1 Таксис

Упорядкованість часу означає розташування подій в певному лінійному порядку, який дозволяє встановлювати відношення передування і слідування подій по відношенню один до одної. Про часову впорядкованість говорить О. В. Бондарко: "...виявляються внутрішні, іноді дуже складні відношення послідовності та одночасності, передування і слідування" (Бондарко, 1990, с. 12). Дослідник вважає, що передування або слідування реалізується з точки зору конкретного моменту мовлення для даного мовця, в цей момент об'єктивного часу.

Синолог Тань Аошуан не розмежовує видові та часові показники, а розглядає їх як аспектуально-темпоральні. Це пов'язано з тим, що характер функцій дозволяє вважати їх часовими показниками, тож категорія часу, в широкому сенсі, включає і аспект (Аошуан, 2002, с. 346).

Необхідно підкреслити, що за умови повної визначеності плану висловлення, таксисні категорії в китайській мовній системі знаходяться у відношеннях взаємозалежності та взаємозумовленості. Тож, в сучасній китайській мові категорії виду та часу тісно пов'язані. Акцент повідомлення фокусується на тому, як саме відбувалася дія (дії), а не коли. Відповідно, відбувається актуалізація відношень таксису.

Виділяють два види відношень різночасності: сильну (повну) та слабку (часткову). Під сильною різночасністю розуміють такі відношення між діями, коли дія 1 чітко передуює дії 2 і тільки тоді, коли кожен момент, в якому відбувається дія 1, знаходиться раніше/пізніше кожного моменту, в якому відбувається дія 2; іншими словами, відношення повної різночасності – це відношення тимчасової виключної диз'юнкції (Бондарко, 1987, с. 243). Це мовне явище має свою граматичну форму реалізації в китайській мові:

предикати, які виражають дії, що знаходяться у відносинах суворої різночасовості, оформлюються видо-часовим суфіксом 了 le. Основним значенням даного граматичного показника є підкреслення завершеності дії незалежно від того, чи йде мова про минуле, теперішнє або майбутнє (Лі, 1954, с. 110-112; Li Ch. N., Thompson S. A., 1984, р. 184). Міркування про те, що цей показник можна розглядати як певний перемикач, "сигнал про перехід в інший стан", було висунуто Тань Аошуан (Аошуан, 1995, с. 26).

Відношення **гіпотаксису** та **паратаксису** також є доволі частим явищем у сучасній китайській мові.

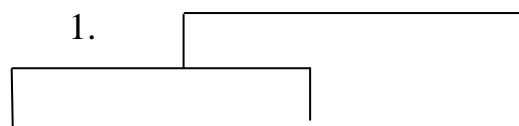
Паратаксис: 孩子收到了礼物, 然后开始解压。 – *Háizi shōu dàole lǐwù, ránhòu kāishǐ jiěyā.* – *Дитина отримала подарунок і почала розгортати його.*

Гіпотаксис: 您如果觉得累的话, 那么去休息吧。 – *Nín rúguǒ juéde lèi dehuà, nàme qù xiūxi ba.* – *Якщо ви втомилися, то можете перепочити.*

Ми вважаємо, що речення "умови" є найяскравішими прикладами відношень гіпотаксису, оскільки такі вирази характеризуються чітким визначенням того, яка частина буде домінантною та є "умовою" для реалізації наступної. В більшості випадків, якщо йдеться про гіпотаксисні відношення, залежне слово передує головному (Sum-hung Li, 2007, р. 100).

Цікаво, те що в реченні можуть бути наявні одразу обидва типи зв'язків.

2.

他虽然现在二十岁, 早定过婚, 却没有恋爱训练。 – *Tā suīrán xiànzài èrshí suì, zǎo dìngguò hūn, què méiyǒu liàn'ài xùnlìan.* – *Зараз йому 20 років і він вже одружений, проте не відчуває кохання.*

У цьому реченні одночасно наявний як гіпотаксис, так і паратаксис. Тобто, 1 ланка демонструє утворення відношень паратаксису, а 2 – гіпотаксису (Sum-hung Li, 2007, р. 77). Цей приклад демонструє нам залежність відношень один від одного, при цьому демонструє паратаксис і

гіпотаксис, а також варіант їх одночасного використання. Можна стверджувати, що головним для реалізації цих відношень є порядок слів та чітке розуміння головного і залежного слова (події, умови). Визначити, який саме тип відношень наявний у реченні, можна лише на матеріалі конкретного висловлення, адже "сигнальних слів" для інтерпретації цього явища немає, тож одразу визначити характер таксисних зв'язків у реченні майже не можливо. Це пов'язано з тим, що в китайській мові таксис тісно пов'язана з темпорально-аспектуальною категорією. Яскравими прикладами є видо-часові суфікси 了 le та 着 zhe, аспектуальна частка 过 guo. Основними функціями цих показників є реалізація аспектуально-темпоральних відношень. Наприклад, суфікс 了 le може бути показником завершеної дії, тобто одна з його основних функцій – це реалізація минулого часу, стосовно самої дії, ситуації чи події загалом; 着 zhe є показником тривалості дії, як в минулому, так і в теперішньому часі. Аспектуальна частка 过 guo – показник екзистенціального аспектуального значення, підкреслює що дія точно була виконана до кінця.

Тань Аошуан наголошує, що функції операторів не обмежені вираженням лише однієї смислової категорії, аспектуальної чи темпоральної. Такі оператори багатофункційні та не прив'язані до вираження лише одного значення (Тань Аошуан, 2002, с. 227).

Як вже зазначалося, більшість службових слів є полісемічними і характерно не тільки китайської мови. Проблемою омонімії часто призводить до певних проблем в розумінні тексту. Відповідно, контекст є важливим засобом визначення функції певного службового слова.

Тож, у сучасній китайській мові показники темпоральності водночас можуть виконувати функцію маркерів таксису, відповідно, при дослідженні та визначенні засобів реалізації категорій, пов'язаних з поняттям часу в широкому розумінні (категорій аспектуальності, темпоральності, дейксису)

необхідно визначити механізми диференціації функцій граматичних маркерів, а також враховувати контекст і мовне оточення певного висловлення.

1.2.2 Дейксис в сучасній китайській мові

Дейксис є універсальним мовним явищем, яке проявляється в усіх мовних одиницях. Категорія належить до області прагматики, широко застосовується в галузі лінгвістичної філософії, семантики та психолінгвістики.

Засобами реалізації дейксису можуть бути:

- а) афіксально-префіксальні морфемі та флексії зі значенням місця, часу, особи;
- б) синтаксичні конструкції, що виражають граматичні категорії – пасивний/активний стан, доконаний/недоконаний вид тощо;
- в) лексичні одиниці, що включають сюди частини мови – займенник (особливо особовий), прислівник тощо.

Дейктики – слова або морфемі с дейктичною семантикою та функціями, "свого роду рухливі визначники (shifters), що додаються до будь-якого референта. Зміст цих слів цілком зумовлений ознаками денотату" (Арутюнова, 1999, с. 2). Одиниці з дейктичною семантикою та відповідними функціями мають декілька різних назв: дейктики, шифтери, покажчики, егоцентрики, анафора, катафора і це не кінець списку. Їх значення цілком залежить від мовної ситуації, її учасників, місця та часу висловлювання та контексту, якщо говорити про вторинний дейксис.

Як ми бачимо, дейктики відрізняються за своїм змістом, приналежністю до певного рівня мови та формальним засобом вираження в межах рівня, а саме типом морфем, граматичної категорії та частини мови. Елементи мають варіантні та інваріантні ознаки.

Інваріантні ознаки є вказівкою на онтологічне поняття часу, простору та людини. Варіантні ж базуються на бінарних опозиціях

"суб'єктивність/об'єктивність", "чистота/змішаність дійктичного значення", "емпліцитність/імпліцитність", градації в межах опозиції "близькість/дальність" у просторі і часі, а також на диференціації онтологічного концепту часу, простору та людини.

На основі вказаних ознак формується синонімічний ряд (поруч, поблизу, недалеко, близько) та антонімічні пари (тоді – зараз – згодом, близько – далеко, попереду – позаду, тут – там тощо) дійктичних слів. В лексиці дійктики утворюють досить варіативну групу, тож їх "список" не може бути чітко та остаточно сформованим.

Оскільки основною їх характеристикою є шифтерність значення, то слова *мама, син, сусід, завтра, ліво, дім* можна віднести до дійктичних. Робимо висновок, що іменники (топоніми, антропоніми, хрононіми) вказуючи на особу, простір або ж час співвідносяться з дійктичними словами.

У своїх роботах С. Кацнельсон виокремлює наступні головні ознаки дійктичних слів: *ситуативність, суб'єктивність, егоцентризм, миттєвість і ефемерність значення* (Кацнельсон, 1986, с. 13).

Дейктичними категоріями в граматиці є вид і час дієслова, стан, особа, таксис. Основним для української мови граматичним засобом вираження часу є видо-часова форма дієслова, а лексичним – прислівники. Тож, за допомогою займенників реалізується персональний (особовий дейксис); прислівників – просторовий і темпоральний; видо-часова форма дієслова – темпоральний дейксис. 我 wǒ, 这 zhè, 那 nà тощо, за своєю семантикою збігаються з українськими аналогами.

Тань Аошуан зазначає таку особливість китайської мови, як поєднання зазначених одиниць з рахівними словами, що діляться на спеціалізовані та загальні. Ця особливість лексичної складової мови є важливим елементом для виявлення множини. Звичайно можна згадати про морфему 些 xiē – "декілька", що узагальнює невизначену кількість, але її використання не завжди є доцільним (Аошуан, 2002, с. 737).

В сучасній китайській мові важливими для категорії дейксису та з його класичних типів є пара 这 zhè і 那 nà та направлення до мовця/від мовця. Антонімічна пара вказівних займенників 这 zhè і 那 відсилають до предмета/особи або цілої ситуації: 这 zhè, 这个 zhège – "це, цей"/那 nà, 那个 nàge – "то, той"; 这些 zhèxiē – "ці"/那些 nàxiē – "ті"; місця: 这里 zhèlǐ/这儿 zhè'er – "тут, сюди", 哪里 nǎlǐ, 那儿 nǎ'er – "там, туди"; 这个地方 zhège dìfāng – "це місце"; /那个地方 nàge dìfāng – "те місце"; певної ТВ у часі: 这会儿 zhè huì er – "зараз, в цей самий момент"/那会儿 nà huì er – "тоді, в той час".

Вони також можуть вказувати на якусь властивість, стан або ситуацію, виражаючи значення подібності: 这样 zhèyàng /那样 nàyàng – "такий". З наведених прикладів можна дійти висновку, що зазначені морфеми абсолютно симетричні у формальному та смисловому відносінах, за винятком часових виразів 这时候 zhè shíhòu – "в цей час"/那時候 nà shíhòu xiē – "в той час, тоді", оскільки члени цієї пари не протиставлені один одному. Обидва вирази відсилають нас у часі до раніше згаданої ситуації (Аошуан, 2002, с. 749, 782-783). Ми розглянемо цю пару детальніше в наступних частинах роботи, коли говоритимемо про темпоральний дейксис та категорії таксису, коли мова йтиме про одночасність/різночасність і послідовність дій/ситуацій.

Насправді, категорія досі не розглянута до кінця і все ще потребує різноманітних досліджень, проте це стосується не лише сучасної китайської мови. Складність роботи також полягає у то, що велика кількість вказівних займенників виконують одразу 2 функції: дейктичну та анафоричну. Досить часто межа між дейктичними та анафоричними функціями одиниць абсолютно розмита, тож важливою є часова та просторова ТВ, які можуть змінюватися в залежності від інформаційного режиму – функційного стилю тексту.

Залежно від режиму висловлювання ситуація може розглядатися з різних ТВ – синхронної або ретроспективної (Аошуан, 2002, с. 734-735).

О. В. Падучева розділяє 4 основні ролі мовця в семантиці слів, категорій та конструкцій: суб'єкт свідомості, суб'єкт сприйняття, суб'єкт мови (мовлення), суб'єкт дейксису. Це також є однією з причин такого широкого переліку дейктиків та слів з дейктичною семантикою.

У наступному розділі ми детальніше розглянемо засоби реалізації трьох класичних типів категорії та функційні особливості їх використання.

Висновки до розділу 1

Категорія таксису – це функціонально-семантична категорія, а основою її семантики є послідовність дій (подій), їх одночасність/різночасність.

Ця категорія тісно пов'язана з категорією темпоральності та аспекту, але є окремою, цілісною. У висловленні проявляється у одночасовості та різночасовості ситуацій, описаних у поліпредикативному комплексі, між якими можуть бути наявні зв'язки різного характеру, тим самим у висловленні формуються паратак西斯ні та гіпотак西斯ні відношення між елементами. Цікавими є відношення гіпотаксису та паратаксису, що також яскраво проявляються в китайській мові та невід'ємно пов'язані з таксисом. Гіпотаксис проявляється у відношеннях між домінантним та залежним від нього елементом. Паратаксис – це відношення між двома, рівними за статусом, елементами перший – ініціює, другий – продовжує.

Дейксис – це імпліцитна чи експліцитна вказівка на особу або предмет, місце, час мовленнєвого акту. Засоби реалізації даної категорії представлені майже на всіх рівнях мови: морфемному, лексичному, синтаксичному. Традиційно виділяють 3 наступні типи категорії відповідно до ТВ: темпоральний (часовий), просторовий (локативний) і персональний (особовий) дейксис. Зважаючи на сучасні лінгвістичні дослідження варто відзначити дискурсний та соціальний типи категорії.

Як і таксис, дейксис тісно переплітається з категоріями часу і простору, хоча і з таксисною категорією також у досить тісних стосунках. Особливо це

характерно для китайської мови, оскільки більшість синологів схильні вважати, що категорія часу та виду в сучасній китайській мові є єдиною аспектуально-темпоральною категорією.

Важливою для категорії таксису, як і для дейксису, в цілому, є точка відліку, що являє собою тимчасову подію, відносно якої концептуалізуються інші часові точки. Якщо говорити про дейксис, то це поняття інтерпритують як дейктичний центр, що визначається відносно особи (предмету), місця та часу. Для темпорального дейксиса істотні дві характеристики: напрям (від минулого до майбутнього) і розташування на шкалі часу щодо початку координат. Основними засобами реалізації категорії є ряд іменників, прислівники, особових та вказівних займенників, що вказують на положення, направлення та місце – 这 zhè/那 nǎ.

Для визначення прояву категорії таксису в китайському реченні є порядок слів, як основний засіб реалізації таксисних відношень та певна група конструкцій, словосполучень та слів, а також видо-часові суфікси: 着 zhe, 了 le, 过 guo тощо.

Зважаючи на проблему омонімії в китайській мові, важливим для визначення функцій та значення службового слова, та й будь-якого спеціального показника, що належить до певної категорії, зважаючи на їх полісемічність, є контекст. Зазначаємо, що частина засобів реалізації таксисної категорії може володіти й вказівними характеристиками, типовими для дейктиків, і навпаки.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ТАКСИСУ ТА ДЕЙКСИСУ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ.

У першому розділі дослідження ми визначили, що вивчення категорій як таксису і дейксису, не зважаючи на давню історію походження цих понять, й понині залишаються актуальними через свою вагому роль у сучасній лінгвістиці. Обидві категорії є дуже широкими, що впливає на процес їх вивчення та загалом на використання в різних мовах світу.

Тож не дивно, що залишається низка питань, на які немає чіткої відповіді та продовжуються певні суперечки стосовно конкретних класифікацій та визначень.

2.1   Методологічне підґрунтя вивчення таксису та дейксису в лінгвістичній традиції

Питання стосовно семантичного змісту категорії дейксису не втратило своєї актуальності, адже й досі немає єдиної думки щодо ієрархії різноманітних засобів реалізації категорії і конкретної відповіді стосовно того, що все ж таки вважати орієнтиром в мовній ситуації: мовця, місце мовленнєвого акту чи сам акт комунікації.

Щодо таксису, то категорія охоплює неймовірно широкий спектр лінгвістичних засобів реалізації, що значно ускладнює процес дослідження, оскільки кожен з них має свої особливості та певну специфіку використання. Присутні розбіжності навіть у назві зазначеної категорії, адже в роботах деяких дослідників можна зустріти поняття відносного часу, коли мова йде саме про таксис.

Якщо говорити про дейксис, то на сучасному етапі досліджень цей термін є загальноприйнятим, але не єдиним. Як зазначалося в розділі 1 К. Бругман, К. Бюрел та О. В. Бондарко використовують термін "дейксис", а

О. Есперсен, Р. Якобсон і В. О. Плуґяна – "шифтер", у роботах О. В. Падучевої часто зустрінеш термін "егоцентрики". Подібна ситуація наявна і у дослідженнях таксисної категорії. Тож аби наше дослідження було виваженим та результативним, вважаємо за доцільне розібрати використану методологію детальніше.

У мовознавстві методологія визначається як вчення про принципи дослідження в науці про мову (Лингвистический энциклопедический словарь, 1990). На матеріалі робіт дослідників О. В. Бондарко, Ю. Д. Апресяна, О. В. Падучевої, В. А. Плуґяна, Тань Аошуан, А. А. Шахматова, Ю. С. Маслова, Дж. Тая, Ч. Філмор та інших, за допомогою дедуктивного та індуктивного методів, були розглянуті теоретичні засади нашої роботи.

Метод дедукції покладений на отримання висновку через застосування загальних наукових положень в процесі досліджень конкретних явищ. Він не несе нової інформації щодо предмета дослідження, а ґрунтується на основі попередньо наведених доказів, інакше кажучи, відбувається збір вже напрацьованого матеріалу, певної інформації щодо теоретичних передумов дослідження і методики для подальшої розробки власної гіпотези.

Індукція – загальнонауковий метод, протиставлений дедукції, завданням якого є висновок про клас в цілому. Тобто, це метод переходу від окремих фрагментів або фактів до загальних положень. Варто зазначити, що використання як дедуктивного, так і індуктивного методів у їх чистому вигляді неможливий. Саме завдяки зазначеним засадам лінгвісти та мовознавці виокремили загальні значення обох понять, проте як ми писали, кожен розробляє власну гіпотезу, тож не дивно, що вони можуть дещо відрізнятися одна від одної.

Для людини час і простір є важливими інструментами в процесі пізнання світу. Обидва поняття завжди йдуть поруч, а в сучасних дослідженнях китайської мови більшість синологів дотримуються думки, що такі категорії як простір, час та виду є взаємопов'язаними, а останні дві утворюють єдину видо-часову (темпорально-аспектуальну) категорію.

Тань Аошуан в своїх роботах відмовляється від традиційного використання терміну "вид", замінивши його на "аспект", адже "вид", на її думку, це суто ідіоетнічне поняття. На противагу китайській, українська ж мова, так само як і більшість індоєвропейських мов, є мовою з чітко визначеною граматичною категорією часу і відділена від видової, хоча обидві між собою тісні пов'язані.

Як згадувалося, в своїх працях Ю. Маслов зазначав, що в багатьох мовах категорія таксису дійсно об'єднана в рамках однієї категорії з часом, або з видом. У китайській мові всі ці категорії мають досить близькі стосунки. Те саме стосується і дейксису, основні засоби реалізації якого тісно переплітаються з темпоральними, просторовими і таксисними. Деякі з них виконують функції одразу декількох категорій.

Далі ми розглянемо такі поняття, як аналіз та синтез, які пов'язані один з одним, адже самотійно аналіз не дає нового та всеосяжного значення без проведення синтезу, тобто отримана картина буде не повною, а інколи й не вірогідною. Метод аналізу полягає у розчленуванні об'єкту дослідження, в нашому випадку категорій таксису і дейксису, на складові елементи з метою виявлення його структури та опису кожної із частин. Синтез доповнює його, оскільки задачею методу є об'єднання властивостей, частин, відношень, виокремлених в процесі аналізу, в одне ціле. З їх допомогою було проаналізовано ряд теорій щодо ізнотаніття визначених типів категорій, а також загальна інформація стосовно шляхів їх прояву у мові, в нашому випадку в українській та китайській.

Використовуючи теоретичну основу, отриману в процесі детального вивчення робіт вітчизняних, європейських та радянських мовознавців, ми змогли детально розглянути категорії таксису і дейксису в китайській мові. Обидві категорії є відносно новими для сучасної синології, тож сподіваємося, що висунуті нами гіпотези та отримані результати дослідження сприятимуть у подальшому вивченні та розвитку понять.

Метою описового методу є надати повну та точну характеристику мовних одиниць, а також їх функціональних особливостей шляхом

внутрішньої/зовнішньої інвентаризації та систематизації (Кочерган, 2001, с. 12). В роботі було здійснено інвентаризацію та категоризацію відібраних одиниць дискурсу задля його подальшого поглибленого аналізу іншими методами лінгвістики.

Окрім емпірико-теоретичних, наша робота базувалася на таких спеціальних лінгвістичних методах дослідження: метод компонентного та контекстуального аналізу, які застосовувалися комплексно, оскільки безпосередньо пов'язані один з одним, а також метод суцільної вибірки.

Завданням функційного методу в рамках нашого дослідження є визначення функційних особливостей засобів реалізації дейксису та таксису, безпосередньо пов'язаних з функціонально-семантичним полем категорій. Ми розглянули, як саме вони проявляються на рівні висловлювання, що сприяє чіткому окресленню ролі ряду показників.

Компонентний аналіз пов'язаний з контекстуальним. Особливо це актуально для сучасної китайської мови, оскільки через певні її особливості, такі як омонімія, найкраще засоби втілення категорій проявляються саме у конкретному контексті.

Цей тип аналізу широко використовувався в розділі 3 нашої роботи. З його допомогою було розглянуто специфіку функцій показників таксису та дейксису на матеріалі сучасного китайського тексту на рівні речень та їх частин, чітко визначено значення кожного засобу, зважаючи за його мовні особливості та безпосередню роль у реченні.

Метод суцільної вибірки використовувався для визначення матеріалу цього дослідження. Ми використали даний метод для зображення максимального різноманіття категорій у сучасній китайській мові. Також, він використовувався для формування корпусу експериментального матеріалу, на базі якого виконувалося дослідження. Фактичний матеріал дібраний в результаті суцільної вибірки та окремих фіксацій складає понад 100 висловлювань.

2.2 Засоби реалізації категорій таксису та дейксису в сучасній китайській мові

2.2.1 Принципи часової послідовності як базовий принцип часової організації висловлення

З точки зору темпоральної організації речення, порядок елементів поліпредикативного комплексу виступає одним з основних засобів реалізації таксисних значень. Темпоральна структура висловлення китайської мови організована відповідно до трьох концептуальних принципів синтаксичної структури висловлення, визначених Дж. Таєм (Tai, 1975, p. 49):

1. Принцип часової послідовності;
2. Принцип темпоральної сфери;
3. Принцип "Ціле перед частиною".

Ці принципи утворюють модель структурування китайського речення відповідно до темпорально-просторових структур фізичного часу.

Принцип темпоральної сфери реалізується якщо: "Концептуальний стан, представленої синтаксичної одиниці 1, підпадає під часову сферу концептуального стану, представленого синтаксичною одиницею 2, то порядок буде: спочатку одиниця 2, потім – одиниця 1" (Tai, 1975, p. 214). Тобто, ПТС утворюється, якщо проміжок часу, протягом якого відбувається дія (подія) або стан, припадає на проміжок часу, що представлений темпоральним прислівником, то він передує предикату. ПТС узгоджується з ПЦПЧ у тому сенсі, що реалізація ситуації з "вузьким" часовим діапазоном слідує за ситуацією з "широким".

Принцип темпоральної сфери реалізується за допомогою ряду наступних засобів:

- 1) іменникові словосполучення: 过去 guòqù – "в минулому", 以前/从前 yǐqián/cóngqián – "раніше, перед", 在上个圣诞节的时候 zài shàng ge shèngdàn jié de shíhòu – "під час Різдва" тощо;

2) прийменникові словосполучення: 从三月到五月 *cóng Sān yuè dào Wǔyuè* – "з березня по травень";

3) темпоральні прислівники: 曾/曾经 *céng/céngjīng* – "одного разу", 已/已经 *yǐ/yǐjīng* – "вже", 将 *jiāng* – "в майбутньому".

1. 她病了, 三天没上班。 – *Tā bìngle, sān tiān méi shàngbān.* – Вона захворіла і три дні не ходила на роботу (Kang Loar, 2011, p. 50).

Принцип "Цілого перед частиною" – це принцип побудови словосполучень, що мають темпоральну семантику. Він полягає у тому, що головний (загальний) іменник, який позначає об'єкт чи місце, передує допоміжному слову, що позначає частину об'єкту або місця. Назва принципу якомога точніше описує його функцію. Наприклад, 盒子上边 *hézi shàngbian* – "верхня частина коробки", 盒子后边 *hézi hòubian* – "задня частина коробки". Звернуть увагу, що ми не використовували маркер приналежності 的 *de*, оскільки б утворювали зовсім інший тип зв'язків:

北京大学 *Běijīng dàxué* – "Пекінський університет"

北京的大学 *Běijīng de dàxué* – "Університет Пекіну (тобто, університет знаходиться у Пекіні)" (Kang Loar, 2011, p. 100).

Цей принцип діє в умовах лінеаризації одиниць, що виражають адресу, час, присутні у виразах відсотків, дробів та інших аспектів:

中国北京王府井大街 33 号。 – *Zhōngguó Běijīng Wángfǔ jǐng dàjiē 33 hào.* – Китай, Пекін, вулиця Ванфуцзін 33, 百分之二十 – *bǎi fēn zhī èrshí* – 80%;

二 零零六年三月二十号下午四点十分 – *èr líng líng liù nián Sānyuè èrshí hào xiàwǔ sì diǎn shí fēn* – "16:10, 20 березня 2006" (Kang Loar, 2011, p. 101).

Перший принцип розглянемо детальніше. Принцип часової послідовності: "Відносний порядок слів між синтаксичними одиницями, що визначається часовим порядком станів, які вони представляють в концептуальному світі" (Tai, 1975, p. 50). Цей принцип є узагальненням декількох факторів побудови китайського речення. По-перше, ПЧП

контролює порядок 2 речень, поєднаних часовими прислівниками, таких як 再 zài "тоді", 就 jiù "як тільки" і 才 cái "тоді, тільки тоді".

2. 洗了手, 再吃饭。 – *Xǐ le shǒu, zài chī fàn.* – *Спочатку помий руки, потім їж.*

3. 再吃饭, 洗了手。 – *Zài chī fàn, xǐ le shǒu.* – *Помий руки, після того як поїси.*

Кожна частина у зазначених реченнях описує певну подію. Подія, названа першим реченням (частиною речення) відбувається раніше, ніж подія, що згадана у другій частині. Тому, синтаксично, перша частина речення передує другій (Kang Loar, 2011, p. 2-3).

По-друге, відповідно до ПЧП структуруються послідовні дієслівні конструкції, що складаються з ряду послідовних предикатів [дія 1 + дія 2 + ...]. Кожне дієслово може розглядатися як опис частини події, тобто виступає або залежним словом, або головним і оскільки розглядається окремою одиницею, то є частиною загального стану справ стосовно всіх подій, що відбуваються в одному реченні. Послідовні предикативні структури впорядковані в хронологічного порядку подій у фізичному світі:

4. 进去买票。 – *Jìnqù mǎi piào.* – *Йди та придбай квитки.*

У цьому прикладі наявна умова: для того, щоб отримати (придбати) квиток, потрібно піти по нього, без однієї дії не буде іншої – приклад гіпотаксису.

5. 妈妈在厨房做饭。 – *Māma zài chúfáng zuò fàn.* – *Мама готує на кухні.*

在 zài виражає те, що суб'єкт "мама" вже перебуває на кухні (місце) перед тим, як вона виконує дію приготування їжі. Таким чином, порядок слів контролюється ПЧП.

6. 我们三点开会。 – *Wǒmen sān diǎn kāi huì.* – *Зустріч відбудеться о 3 години.*

7. 我们开会开了三个钟头。 – *Wǒmen kāi huì kāi le sān gè zhōngtóu.* – *Нарада тривала 3 години.*

三点 sān diǎn "три години" вказує на момент часу, коли подія починається (відбувається). Він ставиться перед дієсловом 开会 kāi huì "проводити збори" оскільки збори можуть розпочатися лише о 3 годині, на запланований час. 三个钟头 sān gè zhōngtóu – "три години" у 6 реченні, навпаки, позначає тривалість дії.

З наведених прикладів ми бачимо, що порядок слів у китайському реченні проявляє паралельні відносини з часовою послідовністю подій у фізичному світі. Такий порядок слів є відображення сприйняття людиною порядку явищ в природі; отже, це природний порядок слів (Kang Loag, 2011, р. 3-5).

Важливою у реченні є позиція обставини (часу, місця, способу дії і т. д.), оскільки таким чином визначається, чи це стосується тривалості дії, чи визначеного часу (приклади 5 і 6) або ж де саме відбувається дія, чи можливо місце є пунктом призначення.

У сучасній китайській мові порядок елементів у синтаксичній структурі грає вагомую роль, оскільки з його допомогою ми акцентуємо особливу увагу на певній частині речення, факту, події; встановлюємо часові та "територіальні рамки". Далі розбиратимемо особливості ПЧП на матеріалі нашої роботи, а саме романі Го Цзінміна:

8. 写字楼的走廊里，坐着排成长队的面试的人群，每隔十分钟就会有一个年轻人从房间里出来，把手上的简历扔进垃圾桶。 – *Xiězìlóu de zǒuláng lǐ, zuòzhe pái chéng cháng duì de miànshì de rénqún, měi gé shí fēnzhōng jiù huì yǒu yīgè niánqīng rén cóng fángjiān lǐ chūlái, bǎshǒu shàng de jiǎnlì rēng jìn lèsè tǒng.* – У холі офісної будівлі формувалася величезна черга людей, які чекали своєї співбесіди і кожні 10 хвилин з кімнати виходив кандидат та одразу викидав своє резюме, яке щойно тримав у своїх руках, в сміттєвий бак (Го Цзінмін, 2011).

Приклад 8 демонструє усі вищезгадані можливості. Ми маємо факт – кожен кандидат, що виходив з офісу, викидав своє резюме; територіальні –

"хол та офіс" та часові рамки – "що 10 хвилин"; можна сказати, що у реченні наявні одразу три частини: люди, які збираються; люди, які чекають і люди, які вже пройшли співбесіду – одразу три часові лінії, а автор описав лише одну, певну ситуацію, яка містить три окремі часові лінії, які водночас об'єднані та залежні одна від одної.

Чітка послідовність дає зрозуміти певну інструкцію дій виконавця чи мовця. Особливо це важливо для складних речень, бо в таких випадках "порядок" визначається не лише для елементів простого речення, але й для частин речення. Хоча з наведених прикладів зрозуміло, що й відносно прості за структурою речення залежні від ПЧП.

9. 说完她提起旁边的 Fendi 包, 转身出门了, “Lucy 打电话给司机, 我马上下楼了。我不要等。叫他快点。” – *Shuō wán tā tíqǐ pángbiān de Fendi bāo, zhuǎnshēn chūménle, “Lucy dǎ diànhuà gěi sījī, wǒ mǎshàng xià lóule. Wǒ bù yào děng. Jiào tā kuài diǎn.”* – *Договоривши, Лілі взяла свою сумочку Fendi та повернулася аби піти. "Люсі, зателефонуй шоферу, я вже спускаюсь і не хочу чекати, тож нехай поквапиться"* (Го Цзінмін, 2011).

Складене речення, яке об'єднує в собі декілька простих. Розглянемо пряму мову детальніше. Загалом це одне цілісне речення, яке ми ніяк не можемо змінити, адже якщо переставити ці прості частини, воно буде абсолютно позбавлене логіки. Лілі не може спочатку сказати, щоб шофер поквапився до того, як накаже йому зателефонувати і поставити частину "нехай поквапиться" перед тим як вона скаже, що не хоче чекати, оскільки це є наслідком (результатом) її небажання. Лілі не може сказати щось Люсі, до моменту, поки не відбудеться найперша дія – "договоривши". І дівчина не може піти до того, поки не розвернеться, аби це зробити. Всі ці дії та їх послідовність є очевидними, проте абсолютно втрачають логіку, якщо хоча б одна з дій або частин речення змінить свою позицію.

10. 于是她拿着一本画册去结账, 然后抱着巨大的书朝公交车站走去。 – *Yúshì tā nǎzhe yī běn huàcè qù jiézhàng, ránhòu bàozhe jùdà de shū cháo*

gōngjiāo chē zhàn zǒu qiū. – Вона розрахувалась за книжку про мистецтва і тримаючи в руках свою покупку, пішла в сторону автобусної зупинки (Го Цзінмін, 2011).

У цьому висловленні один виконавець, чітка послідовність виконання дій, що зображає повну реалізацію ПЧП, що реалізує таксисні відношення паратаксису. Знову ж таки, дівчина не може піти до зупинки, а вже потім розплатитися за покупку. 然后 ránhòu свідчить про послідовне виконання; як зазначено в розділі 1, наявний суфікс 着 zhe, який виконує функцію "тривалості дії", при чому в обох частинах речення. Цікаво те, що і 拿着 nǎzhe, і 抱着 bàozhe мають однакову семантику "тримати", але дівчина не могла весь час тримати книжку і оскільки в реченні двічі згадується ця дія, то робимо висновок, що вона переривалася, оскільки дівчина мала заплатити за покупку. Ми не згадували що вона тримала книгу з самого початку, оскільки це очевидно.

Цей приклад доводить, що для сучасної китайської мови важливо те, як саме виконувалася дія, тому у реченні наявна велика кількість уточнень.

Завдяки наведеним прикладам, робимо висновок, що саме принцип часової послідовності є основним способом реалізації категорії таксису (відношень паратаксису та гіпотаксису) в сучасній китайській мові. Проте, засоби аспектуально-темпоральної категорії є допоміжними елементами цієї реалізації і часто супроводжують таксис у китайському реченні. Також зазначаємо, що ТВ є невід'ємною частиною розглянутої категорії.

2.2.2 Показники таксису

У китайській мові є низка лексичних засобів і граматичних конструкцій для вираження значень категорії таксису, а саме одночасності/неодночасності (різночасності), уривчастості, співвідношення головної і супутньої дій тощо.

До них можна віднести лексичні засоби *прислівники*, як 正 zhèng – "якраз в той момент", 同时 tóngshí – "одночасно", 然后 ránhòu – "потім", 以后 yǐhòu – "після, потім", 以前 yǐqián – "перед", 这时候 zhè shíhòu – "в цей час", 那时候 nàshíhòu – "в той час" (Аошуан, 2002, с. 784); *конструкції* 一边……一边 yībiān... yībiān, 又……又 yòu...yòu, 既……又(也) …… jì...yòu (yě)... – всі три конструкції мають значення одночасності дії та перекладаються як – "і...і...". Також, такі граматичні показники, як *допоміжні слова* 着 zhe, 了 le, 过 guo, які є засобами реалізації категорії часу та виду, в поєднанні з дієсловом виражають часові значення та значення способу дії.

Розглянемо ці засоби:

Прислівник 正 zhèng – часовий оператор, який виражає значення синхронності.

Показник 正 використовується в наступних випадках:

а) точка відліку збігається з моментом мовлення. В такому випадку 正 zhèng вказує, що ситуація, яка позначена дієсловом і відбувається в той самий момент про який йде мова.

1. 孩子们正在学数数。 – *Háizimen zhèngzài xué shù shù.* – *Діти (зараз) вчаться рахувати.*

В даному випадку 正 zhèng може поєднуватися з 在 zài і перекладається як "зараз", "в цей момент", тобто дія відбувається наразі, в момент мовлення;

б) точка відліку за часом передує моменту мовлення. В такому випадку речення має ретроспективну точку відліку, а 正 zhèng свідчить, що дія, яка знаходиться в його сфері, проходить в момент, який у часі збігається з точкою відліку.

2. 你等一等，他正在发言呢。 – *Nǐ děng yī děng, tā zhèngzài fāyán ne.* – *Почекай трішки, він як раз виступає;*

с) в наративному режимі, вказує на синхронність (одночасність) пропозицій, що містять цей показник.

3. 我吃多了，胃里正在难受呢。 – *Wǒ chī duōle, wèi lǐ zhèngzài nánshòu ne.* – Я з'їв занадто багато, в моєму шлунку відбувається незрозуміло що;

d) в поєднанні з дієсловом оформленим показником стану, що передає значення несподіваності для зануреного у свій стан (дію) суб'єкта другої дії, яка з'являється синхронно з даним станом (дією);

e) при поєднанні двох пропозицій, коли їх збіг у часі сприймається суб'єктом як такий, що "відповідає його інтересам".

4. 车修理好了吗？我正（在）等车用呢。 – *Chē xiūlǐ hǎole ma? Wǒ zhèng (zài) děng chē yòng ne.* – Машина вже відремонтована? Вона якраз мені потрібна (Аошуан, 2002, с. 370-371).

Числівник — уї також можна назвати "показником миттєвості".

Цей показник виражає значення таксису з модальністю миттєвої реалізації другої дії (стану), яка викликана першою дією або миттєвим слідуванням результату:

5. 我一说，你必定乐意 – *Wǒ yī shuō, nǐ yīdìng lèyì.* – Як тільки я розкажу, ти одразу зрадієш (Аошуан, 2002, с. 467).

Точка відліку є важливим елементом в реалізації таксисних відношень, тож такі словосполучення, як 这时候 *zhè shíhòu* – "в цей час", 那时候 *nàshíhòu* – "в той час", ...的时候 ...*de shíhòu* – умовно можна перекласти "під час" і слова 昨天 *zuótiān* – "вчора", 今天 *jīntiān* – "сьогодні", 明天 *míngtiān* – "завтра", 去年 *qùnián* – "минулого року", 下个月 *xià gè yuè* – "наступного місяця" тощо, у висловленні китайською мовою є своєрідними маркерами ТВ.

6. 昨天我睡过了头，误了火车。 – *Zuótiān wǒ shuìguòle tóu, wùle huǒchē.* – Учора він проспав і запізнився на потяг.

7. 会议的时候，我们讨论了公司的成功，然后我们推出了新的项

目。 – *Huìyì de shíhòu, wǒmen tāolùnle gōngsī de chénggōng, ránhòu wǒmen tuīchūle xīn de xiàngmù.* – Під час наради, ми обговорили успіхи компанії та висунули новий план.

Конструкції 一边……一边 *yībiān... yībiān*, 又……又 *yòu... yòu* – перекладаються "і...і...", вказують, що дві дії (характеристики) відбуваються одночасно, синхронно:

8. 她又漂亮又聪明。 – *Tā yòu piàoliang yòu cōngmíng.* – Вона і розумна, і вродлива.

Конструкція 又……又 *yòu... yòu* вказує на наявність двох рис або характеристик одночасно.

9. 他又高兴又着急。 – *Tā yòu gāoxìng yòu zhāojí.* – Він (і) радів, і хвилювався.

Також, можлива вказівка на процес 2 дій, які відбуваються синхронно, в один певний проміжок часу.

10. 他一边吃饭，一边看书。 – *Tā yībiān chīfàn, yībiān kànshū.* – Я одночасно обідав і читав книгу.

Конструкція 既……又(也, 且) …… (*jì... yòu (yě, qiě)...*) також виражає одночасність дій (характеристик), може використовуватись при переліку певних предметів, як і попередні конструкції, перекладається як "і... і...", "не лише..., а й...", "як і..., так і...":

11. 这样既有好处，也有坏处。 – *Zhèyàng jì yǒu hǎochù, yěyǒu huàichù.* – Є як переваги, так і недоліки.

12. 这个方法既省钱又省力。 – *Zhège fāngfǎ jì shěng qián yòu shěnglì.* – Цей спосіб заощадить не лише кошти, а й сили.

Прислівники 然后 *ránhòu*, 后来 *hòulái*, 随后 *suíhòu*, 以后 *yǐhòu*, що мають семантику "потім", "після".

Можуть розглядатися як засоби реалізації значень залежного таксису, або ж паратаксису.

**Засоби реалізації таксисних значень послідовності в сучасній
китайській мові**

然后 Ránhòu	Потім; Після (цього).	先想一想, 然后再回答。 – <i>Xiān xiǎng yī xiǎng, ránhòu zài huídá.</i> – Спочатку подумай, потім відповідай.
后来 Hòulái	Внаслідок; Потім; Після; Згодом.	以前我和他一起住, 后来他搬到外面去了。 – <i>Yǐqián wǒ hé tā yīqǐ zhù, hòulái tā bān dào wàitiān qùle.</i> – Спочатку ми жили разом, а потім він переїхав.
随后 Suǐhòu	Незабаром; Миттєво; Одразу після.	你先走, 我随后就来。 – <i>Nǐ xiān zǒu, wǒ suǐhòu jiù lái.</i> – (Спочатку) ти йди, а потім я.
以后 Yǐhòu	Після; Потім; Пізніше.	到家以后我给你打电话。 – <i>Dàojiā yǐhòu wǒ gěi nǐ dǎ diànhuà.</i> – Прийду додому і потім тобі зателефоную.

Варто звернути увагу на фразу 先想一想, 然后再回答。 – *Xiān xiǎng yī xiǎng, ránhòu zài huídá.* – Спочатку подумай, потім відповідай.

У цьому прикладі можна чітко визначити послідовність дій за допомогою використання прислівників 先 xiān – "спочатку" (по-перше) та 然后 ránhòu – "потім", "після"; також, замість 先 xiān можна використовувати 首 shǒu з аналогічною семантикою. З наведених прикладів видно, що навіть за відсутності слова зі значенням "по-перше", "спочатку" – послідовність дій за участі слів 然后 ránhòu, 后来 hòulái, 随后 suǐhòu, 以后 yǐhòu все одно чітко простежується.

На семантику різночасності дій або відносин передування/слідування в китайській мові вказує приєднання до предиката вищо-часового суфікса 了 le;

приєднання до предиката видо-часового показника 着 zhe реалізує значення одночасності дій або тривалості; віднесеність дій до одного і того ж періоду без актуалізації відмінності різночасності, виражається нульовою формою предикатів. Ч. Лі та С. Томпсон відзначають, що в подібних випадках переклад китайських речень, що мають у своєму складі видо-часовий суфікс 了 le, допускає вживання обставинних слів зі значенням послідовності дій – "спочатку", "потім", "після" та інших (Li, Thompson, 1984, p. 198).

13. 春天了，桃花都开了。 – *Chūntiānle, táohuā dōu kāile.* – *Настала весна і (після чого) всі персики зацвіли.*

У китайській мові відношення одночасності визначає оформлення предиката, що вказує на супутню дію, видо-часовим суфіксом 着 zhe.

14. 她被着长发，穿着 T 恤衫，牛仔裤，手里提着两个赛得满满的旅袋。 – *Tā bèizhe zhǎng fā, chuānzhuó Txùshān, niúzǎikù, shǒu lǐ tí zháo liǎng gè sài dé mǎn mǎn de lǚxíng dài.* – *У неї було довге волосся; одягнена в сорочку і джинси, в руках валізи набиті одягом.*

Візуальний опис, що полягає в перерахуванні ознак, що знаходяться у відносинах суворої одночасності на момент, про який йде мова, виражається співвідносними формами предикатів:

- a) 被着: 被 – покривати, накривати + видо-часовий суфікс 着 zhe;
- b) 穿着: 穿 – одягати, надягати + 着 zhe;
- c) 提着: 提 – підіймати (за ручку) + 着 zhe.

Всі предикати контексту – граничні дієслова оформлені, для вираження дій у процесі видо-часовим суфіксом 着 zhe (Цыбикова, 2014).

Аспектуальний суфікс 过 guo вказує, що подія або дія була пережита відносно певного точного (еталонного) часу. Якщо цей час не визначений, то аспектуальний суфікс є маркером для позначення того, що подія була пережита, хоча б один раз у невизначений час, який, як правило, є невизначеним минулим (Li, Thompson, 1984).

Оскільки в китайській мові відсутня словозміна, граматичні відношення виражаються порядком слів і спеціальними словами (суфіксами). Як вже згадувалось, таксис поділяють на 2 види: *залежний* і *незалежний*. В китайській мові не існує певних визначених засобів для вираження залежного і незалежного таксису, тож визначити вид таксису можна лише у конкретних контекстах.

Незалежний таксис в китайській мові виражається переважно порядком слів. Дія, що сталася раніше за часом, в мовному висловленні зазвичай займає перше місце:

15. 他吃过早饭, 然后去上班。 – *Tā chīguò zǎofàn, ránhòu qùshàng bān.* – *Він поснідав і потім пішов на роботу.*

З наведених прикладів можна зробити висновок, що категорія таксису займає вагоме місце у системі функціональних категорій сучасної китайської мови і тісно пов'язана з аспектуально-темпоральною категорією. Це проявляється в тому, що велика кількість показників, які можна визначити як показники категорії таксису, також є видо-часовими.

2.2.3 Показники дейксису

Протиставлення "я – не я" є основою головної опозиції ближнього (проксимального) та дальнього (екстремального/дистального) дейксису, що організовує лексику категорії (Апресян, с. 275). Раніше ми посилалися на Визначення В. О. Плунгяна, стосовно ближнього та дальнього дейксиса, як підтипів просторового типу категорії.

Просторовий дейксис пов'язаний з локалізацією об'єкта відносно ДЦ. Для цього типу дейксису важливим є місце мовця/спостерігача, просторова ТВ та денотативний простір (Ehrich, 1982, с. 49).

Денотативний простір – це простір події. Точка відліку у просторі – це місце, відносно якого визначається денотативний простір (Аошуан, 2002, с. 197; Апресян, 1997, с. 277).

Для китайської мови важливою є така ознака контактності (переміщення об'єкту по відношенню від або до мовця/спостерігача).

Основними показниками просторового дейксиса є іменники, прислівники та вказівні займенники, що вказують на положення, направлення та місце 这 zhè/ 那 nǎ, а також дієслова зі значенням переміщення 来 lái, 去 qù, 走 zǒu.

Основним показником промаксимального дейксису є 这 zhè, а дистального – 那 nǎ. З їх допомогою утворюються наступні пари 这个 zhège – "це, цей"/那个 nàgè – "то, той"; 这些 zhèxiē – "ці"/ 那些 nàxiē – "ті"; 这里 zhèlǐ/这儿 zhè'er – "тут, сюди", 哪里 nǎlǐ, 那儿 nǎ'er – "там, туди"; 这个地方 zhègè dìfāng – "це місце"/ 那个地方 nàgè dìfāng – "те місце". Промаксимальний 此地 cǐdì зі значенням "тут" – не має дистального відповідника в сучасній китайській мові.

Морфемі направлення 来 lái і 去 qù походять від дієслів, що позначають переміщення об'єкта в сторону (до) мовця/спостерігача або від нього. В утворених парах ці морфемі несуть значення направлення дії, а дієслівна основа позначає спосіб переміщення.

Таблиця 2

Поєднання морфем направлення 来 lái і 去 qù з дієслівних основ

№	Дієслівна основа	Промаксимальна морфема 来 lái	Дистальна морфема 去 qù
1.	回 huí	回来 huílái – повертатися (сюди)	回去 huíqù – повертатися (туди)
2.	进 jìn	进来 jìnlái – входити (сюди)	进去 jìnqù – заходити (туди)
3.	出 chū	出来 chūlái – виходити (сюди)	出去 chūqù – виходити (туди)
4.	过 guò	过来 guòlái – підійти (сюди)	过去 guòqù – підійти (туди)

5.	上 shàng	上来 shànglái – піднятися (сюди)	上去 shàngqù – піднятися (туди)
6.	下 xià	下来 xiàlái – спуститися (сюди)	下去 xiàqù – спуститися (туди)
7.	起 qǐ	起来 qǐlái – вставати	--

*去来 qùlái має значення ходити туди сюди (йти і повертатися)

Розглянемо декілька прикладів:

1. 妈妈下班回来，有时捎带买些苹果。 – *Māmā xiàbān huílái, yǒushí shāodài mǎi xiē píngguǒ.* – Мама повертаючись з роботи інколи купує яблука.

2. 你回去吧，家里有人找你。 – *Nǐ huíqù ba, jiā li yǒurén zhǎo nǐ.* – Повертайся, тебе хтось вдома шукає.

3. 请打开窗户，让温暖的阳光照进来。 – *Qǐng dǎkāi chuānghù, ràng wēnnuǎn de yángguāng zhào jìnlái.* – Будь ласка, відкрийте вікна, щоб впустити тепле сонячне світло.

4. 她找了个空子挤了进去。 – *Tā zhǎole gè kòngzi jǐle jìnqù.* – Вона знайшла щілину і протиснулася в неї.

При перекладі зазначених речень чітко зрозумілий напрям дії. В прикладі 1 мама повертається до мовця, а в 2 йде від нього змінюючи свою позицію з перебування "тут", бо мусить повернутися додому (туди); приклад 3 – сонячне світло мають впустити "в середину", для цього не використовують пряму вказівку, як "в кімнату" або "сюди", проте саме 进来 jìnlái несе семантику напрямку дії до мовця; в 4 прикладі замість "в неї" можна напроти поставити "туди". Ми вже згадували що в лексиці дейктичні слова утворюють досить широку групу, і зважаючи на те, що основною їх характеристикою є шифтерність значення, то існує певний ряд слів, які не можна віднести до конкретної з категорій. Так слово *мама* ми визначили, як таке, що несе дейктичний характер в самій своїй основі, оскільки

своєю семантикою вказує на жінку у якої є дитина. Тож ми вважаємо, що 妈妈 māma є дейктичним центром в прикладі 1 і показником особового типу категорії.

Проте, знову ж таки, якщо розглянути роботу В. О. Плунгяна, щодо мінімальної дейктичної системи, варто зазначити, що зважаючи на соціально-культурний аспект мови, класифікація не є типовою. В деяких мовах дейктики протипоставлені по положенню вище/нижче ДЦ, вище/нижче течії річки або ж по сторонам світу чи в сторону до/від моря тощо. М. А. Єливанова описується трьохмірний простір, посилаючись на осі людського тіла: вертикальну (вище/нижче), горизонтальну (зліва/справа) і сагітальну (спереду/ззаду) (Єливанова, 2004).

Тож наступними ми розглянемо дейктики китайської мови які одночасно виконують функцію направлення та локативу: 左 zuǒ/右 yòu – "ліво"/"право", 上 shàng – "зверху", 下 xià – "знизу", 后 hòu – "позаду", 前 qián – "попереду" в поєднанні з локативами 边 biān/面 miàn – "сторона, бік, площина".

5. 汤盘是右边最前边那个奶壶下面那个圆形的。 – Tāng pán shì yòubiān zuì qiánbian nàgè nǎi hú xiàmiàn nàgè yuán xíng de. – *Супова тарілка – це та кругла миска, яка стоїть під глечиком з молоком попереду з правого боку.*

Ми вважаємо цей приклад найкращим для передачі просторового дейксиса. Наявні одразу три просторові дейктики – 右边 yòubiān, 前边 qiánbian, 下面 xiàmiàn. При перекладі ми використали вказівний займенник *це*, а також знак пунктуації тире, яке також, на нашу думку, можна вважати засобом реалізації категорії, оскільки за ним майже завжди прихована певна вказівка. Загалом, коли ми промовляємо подібні фрази на думку одразу ж приходить і використання жесту. Яскравим прикладом є направлення пальця на певний об'єкт/предмет, окреслення форми руками, спрямування рукою чи навіть ногою, переведення погляду). Дійсно в самій своїй природі категорія

відштовхується саме від жестів, які ми часто використовуємо при розмові, особливо при емоційній розповіді, таким чином ми ніби візуалізуємо її. Ми стверджуємо, що категорія є невід'ємною частиною жестово-вербального висловлення.

Засобами вираження *темпорального дейксиса* є лексичні одиниці та граматична категорія часу. У сучасній китайській мові відсутні дієслівні форми, що несуть інформацію про локалізацію ситуації у часі, тож дієслова і дієслівні поєднання теоретично можуть належати до будь-якого часового плану. Значення часу в сучасній китайській передається сукупністю синтаксичних, граматичних, лексичних і прагматичних засобів, що містять презумпцію знань про час (Тань Аошуан, 2002, с. 522).

Розглянемо ці засоби більш детально і для початку повернемося до поняття точки відліку темпорального типу категорії. ТВ в китайській мові виступають наступні слова: 在 zài, 现在 xiànzài та 正在 zhèngzài – "зараз".

6. 我现在给她写信。 – Wǒ xiànzài gěi tā xiě xìn. – *Зараз я пишу їй листа.*

У цьому реченні збігається час мовлення, час події та ТВ. Момент мовлення виступає центром мовної орієнтації і є ТВ для подальшого направлення мови. Можемо стверджувати, що навіть в такому простому реченні наявні одразу два види таксису: темпоральний та персональний, а ось просторової вказівки немає: *Хто? Я (мовець і одночасно виконавець) робить що? пише листа коли? зараз.*

Де саме Я це роблю не вказано: Я (можу) пишу листа (*там*)/ Я (можу) писати листа (*тут*). Проте у більшості випадків в реченні присутні одразу 2 – 3 вказівки, особливо, якщо це стосується первинного дейксису.

Як зазначалося, 那 nà і 这 zhè є невід'ємною частиною реалізації темпорального дейксиса утворюючи такі сполуки, як: 这/那年 zhè/nà nián, 这个月 zhège yuè, проте слова 年 nián – рік, 月 yuè – місяць, 星期 xīngqī – тиждень тощо, не несуть дейктичного характеру самостійно. На відміну від

今天 jīntiān – "сьогодні", 明天 míngtiān – "завтра", 昨天 zuótiān – "вчора", 后天 hòutiān – "післязавтра", 去年 qùnián – "минулого року", 前年 qiánnián – "позаминулого року", 上/下月 shàng/xià yuè – "минулого/наступного місяця".

7. 我前年去过一次北京, 后来再也没有去。 – *Wǒ qiánnián qùguò yīcì běijīng, hòulái zài yě méiyǒu qù.* – Я був у Пекіні минулого року і більше туди не їздив.

8. 后天, 我们学校举行篮球比赛。 – *Hòutiān, wǒmen xiéxiào jǔxíng lánqiú bǐsài.* – Післязавтра в нашій школі відбудеться баскетбольний матч.

Як бачимо, 后 hòu – "позаду", 前 qián – "попереду" використовуються і з показниками часу, те саме стосується 上 shàng і 下 xià.

这时候 zhè shíhòu "зараз, в цей час"/那時候 nà shíhòu – "тоді, в той час" вказує на точку відліку. Це поєднання передбачає час, що відрізняється від моменту мовлення, отже, протиставляється слову 现在 xiànzài, відсилаючи до ТВ, що передує або слідує за ним:

9. 你那时候为什么没有来? – *Nǐ nà shíhòu wèishéme méiyǒu lái?* – Чому ти тоді не прийшов?

Ситуація співвідноситься з минулим часом і чітко ми не знаємо коли саме це відбулося, проте є вказівка на певний момент, який вже минув.

10. 我下星期五开晚会, 那时候你一定来。 – *Wǒ xià xīngqíwǔ kāi wǎnhuì, nà shíhòu nǐ yīdìng lái.* – Наступної п'ятниці, я влаштовую вечірку, тоді обов'язково приходь (ситуація співвідноситься з майбутнім) (Тань Аошуан, 2002).

Словосполучення 下星期五 xià xīngqíwǔ також несе в собі темпоральну семантику, підкреслюючи, що дія відбуватиметься в майбутньому.

Тож, лексичні показники темпоральності 上星期 shàng xīngqí – "минулого тижня", 一个月前 yīgè yuè qián – "місяць тому", 很久以前 hěnjiǔ yǐqián – "давним-давно", 从前 cóngqián – "колись", 很快 hěn kuài – "скоро" тощо, є особливою обставинною підсистемою темпоральних специфікаторів,

в якій, як і в підсистемі дієслівних форм часу, виявляється орієнтація на дейктичний центр, пов'язаний з відносністю до "тепер". Ці слова та словосполучення ніби занурюють часову локалізацію ситуації у час, що передує або слідує після моменту мовлення.

Варто відзначити показники майбутнього часу 要 yào, 会 huì та оборот 要.....了 yào.....le; теперішнього – 在 zài, оборот 这.....内 zhè.....nèi, показник 了 le, що імплітує дію чи стан в момент мовлення; минулого – 了 le, 过 guò, 曾 céngjīng (Тань Аошун, 2002).

Персональний дейксис зазвичай локалізує сутність щодо позиції мовця та/або слухача (так звана "позиційна" система). Найбільш типовим засобом реалізації є особові займенники 1, 2 та 3 особи.

займенники 1 особи – мовець: 我 wǒ, 咱们 zánmen;

займенники 2 особи – мовець: 你 nǐ

займенники 3 особи – мовець: 他 tā, 她 tā, 它 tā.

Для утворення множини до вказівних займенників додаємо суфікс множини 们 men.

Тож, займенники 1 особи – мовець та 2 особи зазвичай вказують на учасника/учасників мовлення та слухання, тоді як займенники 3 особи позначають учасника, який не говорить/розповідає (Сребрянская, 2005, с. 9).

Дейксис особи є зрозумілим в контексті первинного типу, а ось в режимі вторинного дейксису ситуація дещо складніша, оскільки мовець не завжди буде ТВ враховуючи його позицію спостерігача/оповідача і тут проявляється наративний режим інтерпретації.

11. 我现在必须走了, 我的朋友正在等着我。 – Wǒ xiànzài bìxū zǒule, wǒ de péngyǒu zhèngzài děngzhe wǒ. – Я маю йти просто зараз, мій друг чекає мене.

У цьому випадку 我 wǒ є мовцем і ми визначаємо цей займенник як персональну ТВ. Загалом тут одразу декілька вказівок: я, мій, мене є особовими займенниками, які в китайській мові реалізуються за допомогою

займенника 1 особи 我 wǒ. Також у реченні наявні одразу 2 показники темпоральної ТВ 现在 xiànzài та 正在 zhèngzài. Просторова ТВ не вказана, але ми розуміємо, що за декілька секунд персональний дейктик змінить свою позицію.

12. 他们正在为那件事的对错进行辩驳。 – *Tāmen zhèngzài wèi nà jiàn shì de duì cuò jìnxíng biànbó.* – *Tāmen zhèngzài wèi nà jiàn shì de duì cuò jìnxíng biànbó.* – *Вони сперечаються щодо коректності цієї справи.*

Як ми вже писали, 这 zhè/那 nà є невід’ємною частиною категорії, вони можуть вказувати як на предмет, так і на особу, показуючи локалізації відносно мовця чи слухача. 他们 tāmen є вказівкою на учасників мовленнєвого акту. В цьому реченні ми обговорюємо учасників, які в свою чергу також сперечаються/обговорюють.

У прикладі 12 那 (件事) nà (jiàn shì) вказує на той предмет, який зараз (正在 zhèngzài) обговорюють. Тут ми вперше стикаємося з типом предметного дейксиса, який є предметним дейктичним центром речення.

Варто звернути увагу, що є ряд слів, переважно іменників, які є дейктичними за своєю семантикою. Побідна ситуація розглядалася в прикладі 1.

Висновки до розділу 2

Поняття таксису та дейксису має давню історію дослідження, яка не втратила своєї актуальності і до тепер. Обидві категорії досить широкі, а спектр засобів реалізації різноманітний та об’ємний. Досі точаться суперечки щодо основних визначень, шляхів і способів їх втілення у мові, що напряму залежить від її специфіки та культурного фону. Окрім того, ми чітко визначили, що таксис та дейксис пов’язані як один з одним, так і з рядом категорій – часу, виду, простору та персональності.

Отже, для досягнення поставленої мети, а саме отримання фактичного матеріалу дослідження лінгвістичних засобів реалізації категорії таксису та дейксису в сучасній китайській мові та виконання поставлених завдань, передбачалося комплексне застосування загальнонаукових і спеціальних лінгвістичних методів. З їх допомогою можна чітко визначити особливості категорій, засобів їх реалізації, ролі у мові та властивості на рівні висловлювання, тексту, речення, його частини та словосполучення. Зокрема використовувалися загальнонаукові методи індукції та дедукції, аналізу і синтезу, за допомогою яких узагальнено теоретичні засади дослідження категорій таксису та дейксису; описовий метод для інвентаризації та інтерпретації засобів реалізації категорії таксису і дейксису.

Зі спеціальних лінгвістичних методів було використано функційний метод для визначення особливостей функціонування засобів на рівні висловлювання; метод компонентного аналізу використано для розкриття семантичної структури засобів реалізації категорій; методи суцільної вибірки для відбору матеріалу дослідження та контекстуальний аналіз для аналізу функціонування засобів реалізації категорії таксису та дейксису в їхньому зв'язку з іншими елементами висловлення. Без результатів отриманих шляхом використання зазначених методів, ми б не дійшли ряду висновків та не виокремили ряд лінгвістичних засобів, які є невід'ємною частиною категорій, разом з їх особливостями та роллю безпосередньо в середині мови.

Також у цьому розділі ми детальніше розібрали ряд засобів реалізації категорії таксису та дейксису і дійшли наступних висновків. Було підтверджено, що порядок слів є важливим для сучасної китайської мови. Чітка послідовність слів у реченні є одним із способів реалізації категорії таксису. Ми розглянули основний принцип для реалізації таксисних відношень та важливий елемент сучасної китайської мови – принцип часової послідовності; також зазначили інші 2 принципи темпоральної структури китайського висловлення, визначених Дж. Таєм: принцип темпоральної сфери і принцип "Ціле перед частиною".

Це не єдиний спосіб реалізації цієї категорії. До них також відносяться група конструкцій, словосполучень та слів, таких як: прислівники: 正 zhèng, 然后 ránhòu, 以后 yǐhòu, 以前 yǐqián, ...的时候... de shíhòu, 同时 tóngshí, 这时候 zhè shíhòu, 那时候 nàshíhòu; конструкції: 一边..... 一边 yībiān... yībiān, 又.....又..... yòu... yòu..., 既..... 又(也) ..... jì... yòu (yě)...; видо-часові суфікси: 着 zhe, 了 le, 过 guō тощо.

Розглянувши категорію дейксису у сучасній китайській мові ми визначили такі основні засоби її реалізації відповідно до поділу на темпоральні, персональні та просторові дейктики: іменники, прислівники 上 shàng, 下 xià, 前 qián, 后 hòu, особові 我 wǒ, 咱们 zánmen, 他 tā, 她 tā, 它 tā та вказівні займенники, що вказують на положення, направлення та місце 这 zhè/那 nà, а також дієслова зі значенням переміщення 来 lái, 去 qù, 走 zǒu, темпоральні специфікатори 上星期 shàng xīngqī, 一个月前 yīgè yuè qián, 很久以前 hěnjiǔ yǐqián, 从前 cóngqián, 很快 hěn kuài, 昨天 zuótiān, 后天 hòutiān, 去年 qùnián, 前年 qiánnián, 上/下月 shàng/xià yuè тощо.

Обидві категорії тісно пов'язані, як з категорією часу та простору, так між собою.

РОЗДІЛ 3

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ТАКСИСУ ТА ДЕЙКСИСУ У ВИСЛОВЛЕННЯ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Перший розділ нашого дослідження показав роль категорій таксису та дейксису в сучасній китайській мові. За допомогою емпірико-теоретичних і спеціальних методів дослідження ми змогли розібрати можливі варіанти їх використання на окремих прикладах. У цьому розділі ми глибше зануримося у дослідження категорій на матеріалі художнього тексту, а саме роману Го Цзінміна 小时代 – Xiǎoshí – "Юність", проаналізуємо особливості лексичних, граматичних та контекстуальних засобів реалізації та у конкретному контексті та визначимо частототу їх використання.

3.1. Система засобів реалізації таксисної та дейксисної семантики у сучасному китайському висловлюванні

Як зазначалося, категорія таксису реалізується за допомогою *часових прислівників* 正 zhèng – "якраз в той момент", 同时 tóngshí – "одночасно", 然后 ránhòu – "потім", 以后 yǐhòu – "після, потім", 以前 yǐqián – "перед", 这时候 zhè shíhòu – "в цей час", 那时候 nàshíhòu – "в той час"; *конструкцій* 一边.....一边 yībiān... yībiān, 又.....又 yòu... yòu, 既.....又(也) ..... jì...yòu (yě)... – "і...і..."; *аспектуальних допоміжних слів* 着 zhe, 了 le, 过 guo; *принципів часової послідовності*.

Ці засоби визначають одночасовість/різночасовість реалізації ситуацій або подій в структурі поліпредикативного комплексу, визначають наявність різних таксисних відношень між елементами висловлення, зокрема гіпотаксисні та паратаксисні зв'язки, які напряду залежать від визначеної ТВ конкретного речення.

Щодо дейксису, то ми розглянули лише три класичні підтипи категорії, а саме просторовий, темпоральний та персональний, хоча згадали й про дискурсний та соціальний типи категорії, але зупинилися на класичному розподілі.

Тож, *просторовий дейксис* реалізується наступними засобами: вказівні займенники, що вказують на положення, направлення та місце 这 zhè/那 nǎ – "це/те", а також дієслова зі значенням переміщення (回 huí, 进 jìn, 出 chū, 过 guò, 上 shàng, 下 xià, 起 qǐ) в поєднанні з морфемами направлення 来 lái, 去 qù; прислівники 左 zuǒ/右 yòu – "ліво"/"право", 上 shàng – "зверху", 下 xià – "знизу", 后 hòu – "позаду", 前 qián – "попереду" в поєднанні з 边 biān/面 miàn – "сторона, бік, площина"; ряду іменників з назвою місць, проте вони напряду залежать від контексту.

Темпоральний: займенників 这 zhè/那 nǎ в поєднанні з 年 nián – рік, 月 yuè – місяць, 时候 shíhòu та ін.; лексичних показників темпоральності 上星期 shàng xīngqī – "минулого тижня", 一个月前 yīgè yuè qián – "місяць тому", 很久以前 hěnjiǔ yǐqián – "давним-давно", 从前 cóngqián – "колись", 很快 hěn kuài – "скоро", 今天 jīntiān – "сьогодні", 明天 míngtiān – "завтра", 后 hòutiān – "післязавтра", 去年 qùnián – "минулого року" тощо.

Персональний дейксис реалізується переважно за допомогою вказівних і особових займенників 我 wǒ, 咱们 zánmen, 他 tā, 她 tā, 它 tā та ряду іменників з семантикою вказівки.

Насправді перелік таксисних та дейктичних показників китайської мови набагато довший і найкраще вони проявляють свої особливості в контексті або в ході розмови.

Тож пропонуємо розглянути обидві категорії детальніше на прикладі конкретного тексту для визначення характерних особливостей категорій та їх роль у системі китайської мови.

3.2. Особливості функційних механізмів реалізації категорій таксису в сучасній китайській мові

Предметом нашого дослідження є художній текст. Зважаючи на основну функцію категорії дейксису вважаємо за доцільне почати його аналіз із заголовка, оскільки саме цей елемент визначають як семантичний засіб логічного зв'язку всього тексту.

Зазвичай заголовком твору виступає іменники. Як ми вже зазначали, іменники є достатньо великою групою шифтерних слів, що за цією характеристикою суміжні з дейктиками. Назву роману Го Цзінміна 小时代 – Xiǎoshí – "Юність" можна розглядати, як час, а точніше період, протікання подій. Поняття часу присутнє не просто в перекладі чи поєднанні ієрогліфів, а й у значенні кожного з них. Точний варіант перекладу був би *період дитинства*, або ж *епоха дитячих років*. Сама назва просто кричить про свою шифтерність і показує приклад темпорального дейксиса. Цей приклад доводить, що більшість заголовків містять у собі вказівку на час та місце дії, чи персонажа, тобто ми напряму стикаємося з дейктичною проєкцією (Сребрянская, 2005, с. 14).

Особлива специфіка китайської мови чітко прослідковується у режимі наративу. Як зазначалося у Розділі 1 цей режим є проявом вторинного дейксиса, коли місце та час мовця/оповідача не збігається з реальним місцем та часом автора твору. У наративі персонаж має власні часові та просторові координати, які є певною проєкцією первинного дейксиса. Дослідниця Тань Аошуан зазначає, що хоча, в художніх творах функції дейктиків зводиться до забезпечення семантичної зв'язності тексту, ситуативність не втрачає своєї актуальності. Прикладом: 这 zhè/ 那 nà. Під час використання їх форм виявляється також опозиція, що притаманна для первинного дейксиса.

Отже, функції дейктичних слів у режимі вторинного дейксису не можна зводити до анафоричних чи катафоричних, оскільки в режимі наративу можлива реалізація двох параметрів вказівки, а саме

контекстуальна та речова. Різниця між первинним та вторинним дейксисом полягає у тому, що при первинному ми говоримо про реальний світ (я, тут зараз), а при вторинному – про уявний. Зважаючи на егоцентричність категорії, відмінність полягає у статусі мовця та його локалізації у просторі і часі (Аошуан, 2002, с. 754).

Далі ми проаналізуємо приклади і особливості реалізації категорій таксису та дейксису.

1. 每一天都有无数的人涌入这个飞快旋转的城市——带着他们的宏伟蓝图，或者肥皂泡的白日梦想。 – *Měi yītiān dū yǒu wú shǔ de rén yǒng rù zhège fēikuài xuánzhuǎn de chéngshì*——*dàizhe tāmen de hóngwěi lántú, huòzhě féizào pào de bái rì mèngxiǎng*. – *Щодня, незчисленна кількість людей прагне ввірватися в це божевільне місто, прихопивши з собою грандіозні плани та неймовірні мрії.*

Розглядаючи таксисні відношення у цьому реченні варто зазначити, що спочатку люди "прихопили плани та мрії", а вже потім "увірвалися" в місто, хоча ініціює цю пару саме дія "увірвалися". Дії є послідовними у своєму виконанні, тож ми визначаємо це речення як яскравий приклад паратаксису. В реченні відсутні "сигнальні слова" таксису, тож паратаксис реалізується через принцип часової послідовності.

У контексті аналізу категорії дейксису одразу можна визначити такі показники: просторовий 这 zhè і темпоральний 天 tiān. Темпоральним ДЦ речення є слово "щодня" (每一天). Зазначаємо, що це поняття досить широке тож насправді точної вказівки тут немає, але якщо розглянути ситуацію більш глобально, то можна визначити, що вона циклічна. Тож 每一天 měi yītiān – це вказівка на день, який є точкою відліку для наступної чи вже пройденої ситуації. Щодо 这 zhè, то він використовує з іменником 城市 chéngshì – "це божевільне місто". В поєднанні з вказівним займенником, іменник набуває дейктичної семантики в цьому контексті і надалі буде зрозуміло, про яке саме місце йде мова.

2. 拎着 Marc Jacobs 包包的年轻白领从地铁站嘈杂的人群里用力地挤出来，踩着 10 厘米的高跟鞋飞快地冲上台阶，捂着鼻子从衣衫褴褛的乞丐身边翻着白眼跑过去。 – *Līnzhe Marc Jacobs bāo bāo de niánqīng báilǐng cóng dìtiě zhàn cáozá de rénqún lǐ yònglì de jǐ chūlái, cǎizhe 10 límǐ de gāogēnxié fēikuài dì chōng shàng táijiē, wǔzhe bízi cóng yīshān lánlǚ de qǐgài shēnbiān fānzhe báiyǎn pǎo guòqù.* – *Тримаючи у своїх руках сумочку від Marc Jacob, молоді "білі комірці", щосили намагалися проштовхнутися крізь гучний натовп на станції метро та балансуючи на 10-ти сантиметрових підборах, стрімко бігли сходами, прикриваючи ніс та презирливо дивлячись, щоразу, як помічали біля себе жебрака.*

Розглядаючи цей приклад, можна зробити висновок, що всі дії відбуваються одночасно. Насправді це регулярна ситуація з типовими діями, які відбуваються постійно, але за короткий проміжок часу. Якщо більш глибоко розглянути зв'язки в цьому реченні, опускаючи моменти, що раніше за все були взуті "10-ти сантиметрові підбори" та взята "сумочка від Marc Jacob", то початком можна вважати момент "проштовхування", коли "вони" тримали сумочку та були взуті у незручні туфлі. Три дії: проштовхування → тримання сумки → балансування на підборах загалом відбуваються одночасно, але потім уточнюється те, що це "балансиування" відбувається саме на сходах і це вже наступна дія – тут простежується послідовність дій. Наступний рух – це "прикривання носа та погляд повний презирства". Ми можемо наголошувати, що спочатку "білі комірці" побачили жебрака, а вже потім закрили носа. Знову ж таки, тут реалізується часова послідовність дій.

У цьому реченні відсутні будь-які темпоральні чи таксисні показники, проте, проаналізувавши його, ми бачимо наявність таксисних відношень між кожною з частин речення, які реалізуються за допомогою ПЧП. Ми бачимо послідовність виконання дій і дійти висновку, що в реченні наявні відношення паратаксису.

Даний приклад наведено в режимі наративу, що характерно для художнього твору. В реченні відсутня чітка локалізація в часі і просторі. Ми можемо сказати, що ситуація реалізується тут і зараз, але у випадку вторинного дейксиса, мова йде про уявний, ірреальний світ. Спираючись лише на зазначений приклад без контексту, форма дейксису проявляється лише у "презирливому погляді", як жестово-вербальне висловлення.

3. 写字楼的走廊里，坐着排成长队的面试的人群，每隔十分钟就会有一个年轻人从房间里出来，把手上的简历扔进垃圾桶。 – *Xiězìlóu de zǒuláng lǐ, zuòzhe pái chéng cháng duì de miànshì de rénqún, měi gé shí fēnzhōng jiù huì yǒu yīgè niánqīng rén cóng fángjiān lǐ chūlái, bǎshǒu shàng de jiǎnlì rēng jìn lèsè tǒng.* – У холі офісної будівлі формувалася величезна черга людей, які чекали своєї співбесіди і кожні 10 хвилин з кімнати виходив кандидат та одразу викидав своє резюме, яке щойно тримав у своїх руках, в сміттєвий бак.

У цьому прикладі чітко простежується послідовність виконання дій. В холі формувалася черга людей, які чекали своєї співбесіди. Ми стверджуємо, що очікування співбесіди є причиною формування черги і через наявність вказаної причини (умови) в цій частині речення наявний гіпотаксис. Також є часовий проміжок "кожні 10 хвилин". Цей час можна вважати точкою відліку для кожної наступної дії, яка знову відбудеться через 10 хвилин, і ці наступні 10 хвилин знову стануть точкою відліку. Наступні дії, коли людина виходить з офісу і викидає своє резюме формують відношення паратаксису. В цьому прикладі наявні обидва типи зв'язків, паратаксису та гіпотаксису, і реалізуються вони за допомогою ПЧП.

Тут ми стикаємося з просторовим дейксисом, причому один є більш загальний "у холі офісної будівлі", що можна замінити на *тут*, та якась кімната в цьому холі з якої кандидат вийшов в хол (сюди) 出来 *chūlái*, що показує направлення до мовця, в нашому випадку оповідача. В першій частині речення ТВ персонального дейксиса можна вважати чергу з людей, а

в другій він переноситься на конкретного кандидата. Щодо темпорального дейксису, то ми маємо проміжок часу "10 хвилин", які змінюються на кожні наступні 10 хвилин і вказують на час проведений у кімнаті, де наш кандидат був протягом цього часу і скільки він чекав до того, як туди зайти. Ми визначили цей час як таксисну ТВ, але одночасно вона може бути і дейксисною, хоча с цього контексту це одразу і не зрозуміло, оскільки цей проміжок часу постійно змінюється і утворює нову ТВ.

4. 星巴克里无数东方的面孔匆忙地拿起外带的咖啡袋子推开玻璃门扬长而去。 – Xīngbākè lǐ wúshù dōngfāng de miànkǒng cōngmáng de ná qǐ wài dài de kāfēi dàizi tuī kāi bōlǐ mén yángcháng ér qù. – В кав'ярні Starbucks величезна кількість людей східної зовнішності, тримали свої чашки з кавою "на виніс" та штовхали скляні двері, крокуючи звідси геть.

Підкреслюємо, що ці дії також регулярні, без чіткої ТВ, оскільки виконавців занадто багато. Люди тримали свої чашки, потім відчиняли двері та йшли – послідовність виконання дій – паратаксис. Важливо те, що вони одночасно тримали каву і відчиняли двері та йшли геть, знову ж таки, тримаючи свої чашки. Також у реченні наявне одночасне виконання двох дій, хоча відсутні конструкції, які вказували б на цю одночасність, тим самим одночасність реалізується за допомогою принципу часової послідовності.

Ми зазначали, що локативний або ж просторовий дейксис у випадках відсутності чіткої вказівки реалізується за допомогою ряду іменників, але це проявляється саме в певному контексті. В такому випадку ми можемо зазначити, що "кав'ярня Starbucks" є просторовою ДЦ *тут*. І знову, чітка вказівка на темпоральну ТВ відсутня, хоча ми можемо стверджувати, що дія відбувається *зараз* в режимі нереального світу.

5. 一些人一边讲着电话，一边从纸袋里拿出咖啡匆忙喝掉；而另一些人小心地拎着袋子，坐上在路边等待的黑色轿车，赶往老板的办公室。 – Yīxiē rén yībiān jiǎngzhe diànhuà, yībiān cóng zhǐdài lǐ ná chū kāfēi cōngmáng hē diào; ér lìng yīxiē rén xiǎoxīn dì lǐnzhe dàizi, zhuò. – Хтось говорив по телефону

і похапцем спустошував свою склянку. Інші обережно несуть свій напій, сідають в припарковане, біля узбіччя, чорне авто, поспішаючи в офіс до свого боса.

У цьому прикладі наявна конструкція 一边……一边 yībiān... yībiān, що вказує на одночасне виконання декількох дій, а саме "розмову по телефону" та "вживання кави". Наступна частина речення: послідовне виконання дій, реалізується за допомогою ПЧП, таким чином формуються паратак西斯ні відношення. Речення 3 та 4 утворюють цілісний абзац у тексті і вони поєднані між собою одночасністю виконання всіх цих процесів окремими групами людей, які водночас виконують ряд послідовних дій. Знову ж таки, приклади 3 і 4 показують, що відношення таксису можуть бути і між реченнями, якщо описуються ситуації в одному часовому проміжку.

Явних ознак дейктиків у цьому прикладі немає, проте ми можемо стверджувати, проте звертаємо увагу на 一些人 yīxiē rén "декілька людей" та 另一些人 lìng yīxiē rén "декілька інших людей", тобто точна кількість осіб нам невідома. Займенник 另 lìng "інші" вказує на розподіл загальної групи 一些人 yīxiē rén на 2 частини: *хтось* (ці) та *інші*.

6. 在人的心脏上挖出一个又一个洞，然后埋进滴答滴答的炸弹。 – *Zài rén de xīnzàng shàng wā chū yīgè yòu yīgè dòng, ránhòu mái jìn dīdā dīdā de zhàdàn.* – *В середині людського серця, одна за одною, з'являються рани, ніби маленькі, вириті нори, а потім туди закладають вибухівку.*

У реченні наявний подвоєний комплекс "числівник + рахівне слово" 一个 yīge, що вказує на послідовність появи предметів (осіб, явищ) – "один за одним". "Одна за одною, з'являються рани...", ми можемо стверджувати, що поява нової "нори" є точкою відліку для утворення наступної, таке ж явище ми розглядали в прикладі 3. З допомогою прислівника 然后 ránhòu "після", одразу зрозуміло, що буде наступна дія і ми вважаємо його показником паратаксису. Спочатку утворюються рани, потім у них закладається вибухівка. Паратак西斯ні відношення реалізуються за допомогою ПЧП.

Зазначаємо, що в оригінали відсутні показники просторового дейксиса, та при перекладі ми використали його для вказівки куди саме (в серце – туди) потрапить вибухівка.

7. 当我被早晨尖锐的闹钟深深刺痛之后, 出于求生本能地, 我把闹钟往远方一推, 然后一片满意的宁静。 – *Dāng wǒ bèi zǎochén jiǎnrùi de nàozhōng shēn shēn cì tòng zhīhòu, chū yú qiúshēng běnnéng de, wǒ bǎ nàozhōng wǎng yuǎnfāng yī tuī, ránhòu yīpiàn mǎnyì dì níngjìng.* – Коли вранці мене розбудив пронизливий дзвін мого будильника і піддавшись інстинкту самозбереження, я кинула його якомога далі, відчувши після цього абсолютний спокій.

"Пробудження" цілком можна вважати ТВ, оскільки саме пісня нього відбувається ряд послідовних дій. Наявні 4 дії, які слідують одна за одною. Як і в прикладі 6, є прислівник 然后 *ránhòu*, який ми визначили показником паратаксису. Тут простежується реалізація ПЧП.

Приклад 7 змінює роль мовця лише з оповідача на безпосереднього героя мовленнєвого акту. Присутні одразу 2 дейксисні центри: темпоральний "вранці" (*modi*) та особовий "Я".

8. 我拿着闹钟放到阳台上, 希望水分蒸发之后它还能如同我曾经泡在奶茶杯里的手机一般顽强存活。 – *Wǒ nǎzhe nàozhōng fàng dào yángtái shàng, xīwàng shuǐfèn zhēngfā zhīhòu tā hái néng rútóng wǒ céngjīng pào zài nǎichá bēi lǐ de shǒujī yībān wánqiáng cúnhuó.* – Тож я взяла будильник та поклала його на сонячній терасі, сподіваючись, що вода випарується і він зможе знову працювати, як це було з моїм мобільним телефоном, який я випадково "скупала" у чашиці молочного чаю.

Дівчина сподівається, що годинник почне працювати, але це можливо лише за умови, якщо вода випарується. Тут є відношення гіпотаксису, підкріплені цією "умовою", яка виникла за наявності попереднього досвіду виконавця. Точкою відліку можна вважати ситуацію з мобільним телефоном, що знову повторилась і утворила умову реалізації "реанімації пристрою".

Хоча, вода випарується, лише коли будильник покласти на сонячну терасу. Це також можна вважати умовою реалізації дії і розглядати як гіпотаксис, проте вода в будь-якому разі випарується, та для цього спочатку потрібно покласти пристрій на сонце – це вже відношеннями паратаксису.

Знову стикаємося з егоцентричністю категорії і наявності особового дейксиса. Мовець Я є дейксисним центром висловлювання, але постає питання чи це приклад первинного дейксиса, де дейксис орієнтований на мовця, як суб'єкта мовлення, чи вторинного, зважаючи на те, що його є частиною художнього твору і оголошується в режимі наративу. Ми схилиємося до того, що це приклад вторинного дейксиса з тієї причини, що мовець саме розповідає про певну минулу подію, яка показує певний досвід. З іншого боку в реченні є "мобільний телефон", який можна вважати прикладом предметного дейксиса. Хоча спочатку прямої вказівки на нього немає, проте в наступній частині речення, використовується яскравий приклад реалізації категорії 它 tā "він". Це пряма вказівка зважаючи, що ми чітко розуміємо, що "він" – це мобільний телефон, який до того ж лежить "на сонячній терасі". Можна згадати й про роль Я, яке також присутнє в реченні і реалізує дейксис, проте ми вважаємо, що основним тут є саме "телефон".

9. 但当我停下来时候,发现闹钟背后的盖子神奇地不翼而飞,接着就从楼下传来了一个中年女人的尖叫:“哦哟,要死啊!” – *Dàn dāng wǒ tíng xiàlái de shíhòu, fāxiàn nàozhōng bèihòu de gàizi shénqí dì bù yì ér fēi, jiēzhe jiù cóng lóu xià chuán lái le yí gè zhōng nián nǚrén de jiān jiào: “Ó yō, yào sǐ a!”* – *Але коли я зупинилася, то помітила, що кришка пристрою кудись зникла і одразу ж почула жіночий крик знизу: "Ай! Дідько! Смерті хочеш? "*

Словосполучення .....的时候 ...de shíhòu, як ми визначили, може вказувати на точку відліку. В цьому прикладі точка відліку це припинення дії, адже саме з цього моменту слідує наступні 2 дії – "зупинилася": помітив → почула. Ці дії між собою утворюють відношення паратаксису. Проте, те що кришка зникла, стало умовою для того, аби виконавець це

помітив, і є причиною крику, який він почув. Цей ряд буде утворювати гіпотаксис.

У реченні присутній особовий дейксис, що реалізується за допомогою займенника 1 особи 我 wǒ. Як ми бачимо, тут певну часову локалізацію дає категорія таксису, а не дейксису.

10. 顾延盛一边打着手机, 一边招呼着旁边的女佣往他的 Hermes 茶杯里倒奶茶的时候... – *Gùyánshèng yībiān dǎ zhuó shǒujī, yībiān zhāohūzhe pángbiān de nǚ yōng wǎng tā de Hermes cháběi lǐ dào nǎichá de shíhòu...* – Гу Яньшен кликав покоївку аби вона налила молочного чаю в його чашку Hermes, в той час, як сам набирал щось у своєму телефоні.

Як і в прикладі 5, в прикладі 10 наявна конструкція 一边.....一边 yībiān... yībiān. Виконавець одночасно дивився, щось у своєму телефоні та під час цього покликав покоївку. Він покликав її аби вона налила чай, точкою відліку буде його поклик, який є умовою для виконання дії, а саме "налити чай" і це відношення гіпотаксису.

Прямої темпоральної вказівки на час немає, проте ми можемо зробити висновок, що все це відбувається *зараз*. Є декілька учасників мовленнєвого акту. Ми не схильні вважати, що вся є показником особового дейксиса, тільки с тої точки зору, що саме по собі воно несе дейктичний характер, оскільки вказує на людину з таким ім'ям, але це дуже абстрактно. Можна розглянути "його чашку Hermes", як приклад предметного дейксиса, тим самим згадавши питання, чи це означення, чи спиратися на те, що займенники 3 особи є одним з основних засобів реалізації категорії. Все ж таки 他的 tā de вказує на приналежність предмета певній особі, це є певною характеристикою, але ми стверджуємо, що це чистий дейктичний показник.

11. 过了一会儿, 拿回来的时候, 杯子里已经倒满了新的巴西咖啡。 – *Guò le yīhuì'er, ná huílái de shíhòu, bēizi lǐ yǐjīng dào mǎnle xīn de bāxī kāfēi.* – Через хвилину, коли я отримала її назад, чашка вже по вінця була наповнена новою порцією бразильської кави.

Можна визначити наявність відношень паратаксису, але цікавим є саме прояв дейктичної категорії. На перший погляд, приклад доволі простий. Темпоральним дейктичним центром можна вважати пергі 2 частини речення, оскільки вони вказують на певний проміжок часу –过了一会儿, 拿回来的时候 guò le yīhuì'er, ná huílái de shíhòu, в якому одночасно наявний і просторовий показник категорії 回来 huílái, що в свою чергу демонструє направлення – до мовця, в нашому випадку до героя, оскільки це приклад наративного режиму.

12. “我是说, 今天美元的汇率是, ”顾里从报纸里抬起头, “1 比 7.46。”然后她继续低下头看报纸去了。 – “*Wǒ shì shuō, jīntiān měiyuán de huìlǜ shì,*” gù lǐ cóng bàozhǐ lǐ tái qǐtóu, “1 bǐ 7.46.” *Ránhòu tā jìxù dīxià tou kàn bàozhǐ qùle.* – “Я сказала, що сьогоднішній курс американського долара, — Гу Лі відірвала погляд від газети, — 1 до 7.46”. Потім вона опустила голову і продовжила читати.

Точкою відліку можна вважати початок фрази, коли дівчина почала говорити, потім вона відірвала погляд (підняла голову), проте ми не знаємо чи зробила вона паузу, тим самим призупинивши процес говоріння. Ми схильні вважати, що дії відбувалися одночасно. Проте, спочатку вона почала говорити, а вже потім підняла голову і договорила, після чого (然后 ránhòu) знову опустила голову. Цей ряд послідовних дій утворює муж собою паратаксистні відношення

Я є особовим дейктичним центром речення. Далі ми розуміємо, що це Я – Гу Лі, далі воно трансформується в 她 tā, що все одно зберігає функції вказівки. Цікавим є режим прямої мови, що можна вважати первинним дейксисом, хоча загалом тут наративний режим висловлювання.

13. 刚关上门, 顾里的妈从卧室鬼鬼祟祟地摸了出来, 眼珠滴溜溜地四处打探一番之后, 诡异地飘到顾里面前, 对她说: “Lily, 借我点钱。” – *Gāng guān shàngmén, gù lǐ de mā cóng wòshì guǐ guǐsuì suì de mōle chūlái, yǎnzhū dī liūliū de sìchù dǎtàn yī fān zhīhòu, guǐyì dì piāo dào gù lǐmiàn qián, duì*

tā shuō: "Lily, jiè wǒ dìǎn qián." – Як тільки двері зачинились, мати Гу Лі тихцем вийшла зі спальні, уважно оглянула все довкола і тоді звернулася до доньки: "Лілі, позич мені грошей".

Початок речення "як тільки двері зачинилися..." є ТВ для наступних дій, при цьому ж є умовою для їх виконання. Саме слово "тихцем" дає нам зрозуміти, що жінка не вийшла б з кімнати, якби ці двері не були зачинені. І ми маємо наступну схему: точка відліку/умова: двері зачинилися = тихцем вийшла → оглянула → звернулася. Ми можемо стверджувати, що в реченні наявний гіпотаксис ("двері зачинилися" та "тихцем вийшла") та паратаксис, що містить всю схему загалом.

Дейктичним центром цього речення можна вважати "маму Гу Лі". Слово "мама" має дейктичну семантику, яка уточнюється означенням певної приналежності до Гу Лі. Ми дотримуємося такої ж думки стосовно слова "донька".

14. 顾里轻轻地放下咖啡杯：“妈，我昨天已经给 Cartier 打了电话了，如果他们敢把那串珠宝卖给你，我就叫爸爸的所有朋友和我的所有朋友全部转投到 Bulgari 去。” – *Gù lǐ qīng qīng de fàngxià kāfēi bēi: "Mā, wǒ zuótiān yǐjīng gěi Cartier dǎle diànhuàle, rúguǒ tāmen gǎn bǎ nà chuàn zhūbǎo mài gěi nǐ, wǒ jiù jiào bàba de suǒyǒu péngyǒu hé wǒ de suǒyǒu péngyǒu quánbù zhuǎntóu dào Bulgari qù."* – Дівчина повільно опустила свою чашку з кавою: "Мамо, вчора я вже телефонувала Cartier. Якщо вони наважаться продати тобі бодай одну прикрасу, я негайно розкажу про це всім своїм друзям та знайомим батька аби вони перейшли до Bulgari".

Для категорії таксису ТВ: "поставила чашку". Одразу як дівчина опустила чашку, вона почала говорити – послідовні дії які утворюють відношення паратаксису.

Далі йде умова до наступних подій. За умови, якщо магазин, щось продасть її матері, то вона розповість про це; дії не послідовні і одна є

умовою для іншої, що утворює гіпотаксис. Наступна пара дій, "я розповім" і "вони перейдуть" – формують відношення паратаксису.

Розглядаючи пряму мову, ми стикаємося з темпоральним та персональним дейксисним центром 昨天 zuótiān "вчора" та 我 wǒ "Я" і 他们 tāmen "вони".

15. 说完她提起旁边的 Fendi 包, 转身出门了, “Lucy 打电话给司机, 我马上下楼了。我不要等。叫他快点。” – *Shuō wán tā tíqǐ pángbiān de Fendi bāo, zhuǎnshēn chūménle, “Lucy dǎ diànhuà gěi sījī, wǒ mǎshàng xià lóule. Wǒ bù yào děng. Jiào tā kuài diǎn.”* – *Договоривши, Лілі взяла свою сумочку Fendi та повернулася аби піти. "Люсі, зателефонуй шоферу, я вже спускаюсь і не хочу чекати, тож нехай поквапиться".*

Таксисні відношення в даному прикладі реалізуються принципом часової послідовності дій. Дівчина закінчила говорити, взяла сумку, повернулася і наступна фраза позначає дію говоріння. Завдяки реалізації ПЧП, всі дії між собою утворюють відношення паратаксису.

Люсі попросила зателефонувати шоферу або він поквапився – 他 tā "він" є подальшою вказівкою на шофера.

16. 顾里低头想了一下: “值得考虑。”然后拿过 Lucy 递过来的漱口水, 头也不回地走了。 – *Gù lǐ dī tóu xiǎng le yí xià: “Zhídé kǎolǜ.” Ránhòu náguò Lucy dì guò lái de shù kǒushuǐ, tóu yě bù huí de zǒule.* – *Гу Лі опустила голову і подумала: "Гарна ідея". Тоді вона взяла ополіскував, який їй принесла Люсі, і пішла не озираючись.*

В реченні реалізуються відношення паратаксису: опустила голову → подумала → потім (然后 ránhòu) взяла → пішла. Кожна дія відбувається одна за одною. Характеристика таксисних відношень збігається з прикладом 13.

Ситуація щодо наявності дейктиків ідентична з попереднім прикладом.

17. 在唐宛如试穿之前, 南湘就抓着那个店员, 反复地确认了三次, “这真的不是男装吗?” – *Zài táng wǎnrú shì chuān zhī qián, nán xiāng jiù*

zhuāzhe nàgè diànyuán, fǎnfù dì quèrènlè sāncì, “zhè zhēn de bùshì nánzhuāng ma? – Перед тим як Тан Ваньжу почала приміряти одяг, Хань Сян спіймала консультанта і декілька разів перепитувала, чи дійсно це не чоловіче вбрання.

Дівчина спочатку зупинила, а потім тричі запитала – паратак西斯ні відношення, де точкою відліку можна вважати, те, що дівчина зупинила консультанта, після чого вона три рази поставила своє запитання. В реченні також наявна частка 着 zhe, що позначає тривалу дію, тобто вона як спіймала його так і не відпускала від себе.

В реченні наявні наступні показники особового та предметного типу дейктичної категорії:

那 nà – вказівка на конкретного *того* продавця (дальній дейксис).

这 zhè – вказівка на конкретний *цей* одяг (ближній дейксис).

18. “小姐，我们这边还有这件衣服的男款，一模一样的，穿在你身上别人绝对看不出来。” – “*Xiǎojiě, wǒmen zhè biān hái yǒu zhè jiàn yīfú de nán kuǎn, yīmóyīyàng de, chuān zài nǐ shēnshang biérén juéduì kàn bù chūlái.*” – “Пані, будь ласка, не нервуйте. Ми маємо таке ж вбрання в чоловічому відділі, ніхто навіть не помітить”.

В цьому прикладі відсутні так西斯ні відношення. Проте є дейксисний показник 这 zhè, який реалізує просторовий та предметний типи категорії.

这边 zhè biān вказує на просторові рамки *тут*, а 这件衣服 zhè jiàn yīfú – на конкретне *це* вбрання.

19. 唐宛如愤怒地摔下了衣服，娇嗔地说：“太欺负人了。人家不买了。”然后她走过来，拉起翻着白眼几乎要缺氧的南湘准备要走。 – *Táng wǎnrú fènnù de shuāi xiàle yīfú, jiāochēn de shuō: “Tài qīfù rénle. Rénjiā bú mǎile.” Ránhòu tā zǒu guòlái, lā qǐ fānzhe báiyǎn jīhū yào quē yǎng de nán xiāng zhǔnbèi yào zǒu.* – Від обурення, Тан Ваньжу впустила вбрання зі своїх рук і насупившись скрикнула: “Яке нахабство. Ми нічого не будемо купувати!”. Вона знайшла Хань Сян, в якій перехопило подих, а її погляд був повен презирства, і разом с нею поспішала покинути крамницю.

Точкою відліку можна вважати причину обурення дівчини, хоча в прикладі вона не зазначена, але саме це є важелем для реалізації наступних дій, які чітко слідують одна за одною.

Точка відліку/умова: причина обурення, далі вона впустила сукню → сказала → відмовилась;

не будь-що купувати → знайшла подругу → поспішала покинути крамницю – паратаксіс.

У реченні присутній просторовий дейктик 过来 guòlái. Цей показник демонструє що дія 走 zǒu направлена в протилежний від мовця бік. 走过来 zǒu guòlái "пішли (звідси) геть", тобто змінюється подальша просторова ТВ.

20. 于是她拿着一本画册去结账，然后抱着巨大的书朝公交车站走去。 – Yúshì tā nǎzhe yī běn huàcè qù jiézhàng, ránhòu bàozhe jùdà de shū cháo gōngjiāo chē zhàn zǒu qù. – *Вона розрахувалась за книжку про мистецтва і тримаючи в руках свою покупку, пішла в сторону автобусної зупинки.*

Приклад побудований за принципом часової послідовності. Відношення між діями утворюють паратаксіс. Вона спочатку розрахувалась, а потім (然后 ránhòu) пішла, одночасно тримаючи свою покупку.

Щодо дейксису, то тут ми стикаємося зі схожим варіантом, як у прикладі вище, 走去 zǒu qù – також вказує на напрям, але протилежний бік – туди. Можна також зазначити персональний дейктик 她 tā – Вона. 她 вона пішла до автобусної зупинки, яка знаходилася 走去 zǒu qù там.

Висновки до розділу 3

У цьому розділі на прикладі сучасного китайського роману Го Цзінміна 小时代 – Xiǎoshí – "Юність" було розглянуто основні засоби реалізації категорій таксису та дейксису. Ми визначили варіанти перекладу та використання всіх представлених вище засобів реалізації категорії таксису, також розглянули ряд їх функційних особливостей.

Хотілося б звернути увагу на принцип часової послідовності, який ми визначили основним засобом реалізації таксису та підтвердили це проаналізувавши сучасний китайський текст.

На основі дослідженого матеріалу можна зробити такі висновки:

1. Принцип часової послідовності є невід'ємною умовою реалізації категорії таксису в сучасній китайській мові.

2. Відношення паратаксису зустрічаються значно частіше ніж гіпотаксису.

3. Таксис та дейксис є невід'ємною частиною сучасної китайської мови. Категорія таксису утворює і пояснює зв'язки між предикатами, окремими діями, подіями, ситуаціями, а категорія дейксису вказує на центр висловлення, ситуації, речення.

4. Семантика дейксису характерна не лише для ряду визначених засобів, що безпосередньо є сигнальними словами (шифтерами, егоцентриками та дейктиками) категорії.

З розглянутих 20 прикладів:

- паратаксис – 14 прикладів (1, 2, 4, 5, 6, 7, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 20);
- паратаксис та гіпотаксис – 5 прикладів (3, 8, 9, 13, 14);
- гіпотаксис – 1 приклад (10);
- відсутні показники будь-які таксисні відношення: 1 (18);
- відсутні показники будь-якого типу дейксису: 1 (6).

5. Прислівник 然后 ránhòu "потім" можна вважати показником реалізації відношень паратаксису, оскільки він чітко дає зрозуміти, що дії (події) послідовні, йдуть одна за одною. 然后 ránhòu має синоніми 后来 hòulái, 随后 suǐhòu, 以后 yǐhòu, які можуть бути взаємозамінними, проте 然后 ránhòu є найбільш часто вживаним. В наведених прикладах цей прислівник використовувався 6 разів

6. Речення "умови" справді є представниками відношень гіпотаксису, оскільки тоді чітко зрозуміло, яке слово буде домінуючим та є "умовою" для

реалізації наступної дії (ситуації). З наведених прикладів видно, що речення де наявна "умова" або "причина" можуть представляти гіпотаксис.

7. Точка відліку є важливим показником реалізації як таксису, так і дейксису, навіть якщо відсутні слова, як.....的时候...de shíhòu – "під час" і слова 昨天 zuótiān "вчора", 今天 jīntiān "сьогодні", 明天 míngtiān "завтра", 去年 qùnián "минулого року", 下个月 xià gè yuè "наступного місяця" і т.д. як бачимо засоби що утворюють ТВ для таксису, часто співпадають з темпоральним дейксистом

8. Конструкція 一边.....一边 yībiān... yībiān – показник одночасності виконання дій

9. Вказівні займенники 这 zhè/ 那 nà є найтипівішими засобами реалізації усіх 3 типів дейксису

10. Особові займенники є основними показниками персонального дейксиса.

11. Дейктична семантика притаманна ряду іменників, які проявляють ці в вказівки в конкретному контексті.

Таким чином, в сучасній китайській мові семантика таксису та дейксису реалізується різнорівневими засобами, які утворюють складну систему зв'язків, взаємодій та вказівки.

Оскільки в китайській мові категорія часу та виду об'єднані в єдину темпорально-аспектуальну, а категорія часу тісно пов'язана с таксистом та дейксистом, робимо висновок, що загалом всі засоби реалізації темпорально-аспектуальної категорії можуть сприяти утворенню відношень таксису та дейктичної вказівки.

ВИСНОВКИ

У роботі було розглянуто поняття таксису та дейксису, лінгвістичні засоби та принципи реалізації категорій у сучасній китайській мові з точки зору їхньої семантики та функційних особливостей.

У результаті проведеного дослідження, було виконано всі поставлені завдання, обґрунтовано теоретичні засади дослідження категорії таксису та дейксису, розглянуто категорію таксису та дейксису в сучасних лінгвістичних дослідженнях, класифіковано категорію таксису та дейксису в сучасній китайській мові, визначено засоби реалізації категорій та їхні функційні особливості.

Отже, таксис – це часові відношення між діями (в широкому сенсі, включаючи будь-які значення предикатів) в рамках цілісного проміжку часу, що охоплює значення всіх компонентів наявних у висловлюванні поліпредикативного комплексу. Категорія таксису тісно пов'язана з категорією темпоральності (аспектуально-темпоральною категорією), особливо сильно це проявляється у китайській мові. "Час характеризує повідомлений факт відносно факту повідомлення. Таксис характеризує повідомлений факт відносно іншого повідомленого факту і безвідносно до факту повідомлення", що допомагає чітко зрозуміти різницю між ними. Таксис розмежовують на гіпотаксис та паратактис; цей поділ є характерним для сучасної китайської мови.

Основними засобами реалізації даної категорії є:

- лексичні засоби: темпоральні прислівники 正 zhèng, 同时 tóngshí, 然后 ránhòu, 以后 yǐhòu, 以前 yǐqián, 这时候 zhè shíhòu, 那时候 nàshíhòu, конструкції 一边…… 一边 yībiān...yībiān, 又…… 又 yòu... yòu, 既……又 (也) …… jì... yòu (yě)...

- граматичні та морфологічні показники: допоміжні слова (суфікси, аспектуальні показники) 着 zhe, 了 le, 过 guò;

- граматичні: послідовність слів у реченні, а саме принцип часової послідовності;

Наше дослідження показало, що гіпотаксис та паратаксис чітко розмежовуються в китайській мові, обидва типи відношень можуть бути присутні у реченні одночасно; відношення між предикатами у реченні частіше є паратаксисними, рідше наявні обидва типи відношень, дуже рідко зустрічається гіпотаксис; важливими елементом категорії є "точка відліку", яка позначає початок виконання дій (одночасний або різночасний).

Дейксис – це імпліцитна чи експліцитна вказівка на особу або предмет, місце, час мовленнєвого акту, що виступають наступними ДЦ: *Я, тут, зараз*. "Це назва, для тих аспектів мови, інтерпретація яких залежить від ситуації висловлювання: часу самого висловлювання, часу до/після висловлювання, розташування мовця під час висловлювання та особистості мовця і аудиторії". ДЦ може змінюватися в залежності від градації в межах опозиції "близькість/дальність" у просторі і часі, позиції від і до мовця: *ти, там, тоді*.

Виділяють такі типи категорії: 1) темпоральний; 2) особовий; 3) просторовий; 4) соціальний; 5) дискурсний, проте класичними вважаються лише перші три з них.

Просторовий дейксис реалізується за допомогою: вказівних займенників 这 zhè/那 nà – "це/те"; морфем направлення 来 lái, 去 qù в поєднанні з дієслівною основою (回 huí, 进 jìn, 出 chū, 过 guò, 上 shàng, 下 xià, 起 qǐ); прислівники 左 zuǒ/右 yòu – "ліво"/"право", 上 shàng – "зверху", 下 xià – "знизу", 后 hòu – "позаду", 前 qián – "попереду" в поєднанні з 边 biān/面 miàn – "сторона, бік, площина"; ряду іменників з назвою місць. Темпоральний: вказівних займенників 这 zhè/那 nà в поєднанні з 年 nián – рік, 月 yuè – місяць, 时候 shíhòu та ін.; лексичних показників темпоральності 上星期 shàng xīngqī – "минулого тижня", 一个月前 yīgè yuè qián – "місяць тому", 很久以前 hěnjiǔ yǐqián – "давним-давно", 从前 cóngqián – "колись", 很

快 hěnkuaì – "скоро", 今天 jīntiān – "сьогодні", 明天 míngtiān – "завтра", 后 hòutiān – "післязавтра", 去年 qùnián – "минулого року" тощо.

Персональний: вказівні 这 zhè/那 nǎ та особові займенники 我 wǒ, 咱们 zánmen, 他 tā, 她 tā, 它 tā та ряду іменників з дейктичною семантикою.

У більшості випадків категорія реалізується за допомогою вказаного дейктика, проте можливі випадки, коли вказівка дещо прихована. Також для категорії важливий режим мовленнєвого акту, так проявляється первинний та вторинний дейксис, які зображають реальний та ірреальний світи.

Обидва поняття тісно пов'язані з темпорально-аспектуальною категорією, просторовою та категорією персональності, тож загалом засоби реалізації зазначених категорій можуть повторюватися одна в одній, проте функційно різнитися, інколи виконувати функції декількох категорій одразу, тож наголошуємо на важливості контексту. Особливо це характерно для темпоральних специфікаторів, які є невід'ємною частиною темпорального дейксису, таксису та категорії часу.

Точка відліку є важливим показником реалізації як таксису, так і дейксису. Проте є певні відмінності: ТВ для категорії таксису можуть бути такі слова, як.....的时候...de shíhòu – "під час" і слова 昨天 zuótiān "вчора", 今天 jīntiān "сьогодні", 明天 míngtiān "завтра", 去年 qùnián "минулого року", 下个月 xià gè yuè "наступного місяця" тощо і в більшості випадків ТВ виступає попередня чи минула дія. Щодо дейксису, то зазначений перелік слів є характерним для ТВ (дейктичного центру) темпорального дейксиса, що до просторового чи персонального – точна вказівка є обов'язковою. Це пов'язано з тим, що в категорії відсутні граматичні варіанти реалізації.

Зважаючи на важливість обох категорій, як в українській, так і в китайській мовах, перспективи подальших досліджень передбачають вивчення взаємозв'язків категорій аспектуальності, темпоральності, простору, таксису і дейксису. Це зумовлено наявністю тісних зв'язків між цими категоріями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Апресян, Ю. Д. (1997). Дейксис в лексике и грамматике и наивная модель мира. *Семиотика и информатика: сб. науч. статей* (Вып. 35, с. 272–298). Москва: Русские словари.
- Арутюнова, Н. Д. (1999). *Язык и мир человека*. (2 изд. исправл.). Москва: Языки русской культуры.
- Бархударов, Л. С. (2009). *Очерки по морфологии современного английского языка*. (2 изд. доп.). Москва: "ЛИБРОКОМ".
- Бондарко, А. В. (1987). *Теория функциональной грамматики: Введение. Аспектуальность. Временная локализованность. Таксис*. Ленинград: Наука.
- Бондарко, А. В. (1991). *Теория функциональной грамматики. Персональность. Залоговость*. Санкт-Петербург: Наука.
- Бондарко, А. В. (1990). *Теория функциональной грамматики: Темпоральность, Модальность*. Ленинград: Наука.
- Бондарк, А. В. (2001). *Основы функциональной грамматики: Языковая интерпретация идеи времени*. Санкт-Петербург: Изд-во СПбГУ.
- Бюлер, К. (1993). *Теория языка: Репрезентативная функция языка*. Москва: Прогресс.
- Ван, Ли. (1954). *Основы китайской грамматики*. Москва: Издательство Иностранной литературы.
- Виноградов, В. А., & Ярцева В. Н. (Ред.) (2002). *Лингвистический энциклопедический словарь* (2-е изд., доп.б с. 128) Москва: Большая Рос. энцикл..
- Виноградов, В. В. (1972). *Русский язык: Грамматическое учение о слове*. Москва: Высшая школа.
- Гильмутдинова, А. Р., & Самаркина, Н. О. (2014). Время. Лингвистический аспект. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*, № 7 (37), ч. 2, 58-60.

- Гильфанова, Д. Р. (2005). *Темпоральность художественного текста (на материале английского и татарского языков)*. (автореф. дис. канд. филол. наук). Тюменский государственный университет, Тюмень.
- Гошилик, Н. С. (2008). Час як засіб регламентації людської життєдіяльності. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*, 5, 284-289.
- Дешериева, Т. И. (1975). Лингвистический аспект категории времени в его отношении к физическому и философскому аспектам. *Вопросы языкознания*, 2, 111-117.
- Еливанова, М. А. (2004). *Формирование категории локативности в языковой системе детей дошкольного возраста*. (дис. канд. филол. наук). РГПУ им. А. И. Герцена, Санкт-Петербург.
- Журавлев, В. К. (2004). *Диахроническая морфология*. Москва: Едиториал УРСС.
- Зубец, О. П. (1991). *Темпоральность*. Современная западная философия: Словарь. Москва: изд-во политической литературы.
- Кацнельсон, С. Д. (1986). *Общее и типологическое языкознание*. Ленинград.
- Кочерган, М. П. (2001). Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий центр "Академія", (Альма-матер)
- Курс общей лингвистики. (1999). Ш. Балли и А. Сеше (Ред.), & пер. с франц. А. Сухотина. Де Мауро Т. Биографические и критические заметки о Ф. де Соссюре; Примечания / Пер. с франц. С. В. Чистяковой. Под общ. рея. М. Э. Рут. Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та.
- ЛЭС – Ярцева В. Н. (Сосит. и гл. ред.). (1990). *Лингвистический энциклопедический словарь*. Москва: Советская энциклопедия.
- Маковский, М. М. (1976). Понятие лингвистического времени. *Иностранные языки в школе*, 6, 3- 12.
- Мальчуков, А. Л. (2000). Опыт исчисления таксисных значений (на материале тунгусских языков) // Исследования по языкознанию.

- К 70-летию А. В. Бондарко: сборник статей / Под ред. С. А. Шубика. СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 186-196.
- Маслов Ю. С. (1983). Результатив, перфект и глагольный вид. *Типология результативных конструкций*. Недялков, В. П. (Ред.) (с. 41-54). Ленинград: Наука.
- Маслов Ю. С. (1984). *Очерки по аспектологии*. Ленинград: Изд-во ЛГУ.
- Муковский, О. Л. (2015). Дейксис и анафора в русском, английском и испанском языках. (дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук). Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего профессионального образования "Санкт-Петербургский государственный университет". Санкт-Петербург.
- Мельчук, И. А., & Перцова, Н. В. (общ. ред.). (1997). *Курс общей морфологии*. (Т. 1.). Москва – Вена: Языки русской культуры, Венский славистический альманах, Издательская группа Прогресс.
- Недялков, И. В. (2009). Таксис в эвенкийском языке. Храковский, В. С. (Ред.), *Типология таксисных конструкций*. (с. 803-827). Москва: Знак.
- НФС – Грицанов, А. А. (Состав. И гл. ред.). (2003). Новейший философский словарь (3-е изд., испр) Минск: Книжный дом.
- Падучева, Е. В. (1996). *Семантические исследования: Семантика времени и вида в русском языке; Семантика нарратива* (2-е изд.). Москва: Языки славянской культуры
- Плунгян, В. А. (2011). *Введение в грамматическую семантику: грамматические значения и грамматические системы языков мира*. Москва: РГГУ.
- Плутягин, В. А. (2003). *Общая морфология: Введение в проблематику* (2-е изд., испр.). Москва: Едиториал УРСС.
- Поспелов, Н. С. (1948). О значениях форм прошедшего времени на -л в современном русском литературном языке. Кн. I. Вып. 128. Уч. зап. МГУ, 104 – 126.

- Синкевич, Д. А. (2009). Категория темпоральности в лингвофилософском освещении. *Вестник Челябинского государственного университета*, 7 (188), Филология. Искусствоведение, 41, 148 -152.
- Слюсарева, Н. А. (1975). *Теория Ф. де Соссюра в свете современной лингвистики*. Москва: Наука.
- Смирницкий, А. И. (1954). *Объективность существования языка: Материалы к курсам языкознания*. Москва: МГУ.
- Сребрянская, Н. А. (2005). *Дейксис и его проекции в художественном тексте: Монография*. Государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования "Воронежский государственный педагогический университет". Воронеж: ВГПУ.
- Тань, А. (2002) *Проблемы скрытой грамматики: синтаксис, семантика и прагматика языка изолирующего строя: На примере китайского языка*. Москва: Языки славянской культуры.
- Тань, А. (1995). *Проблемы скрытой грамматики* (на материале типологии китайского языка). (автореф. дис. д-ра филол. Наук). Москва.
- Теньер, Л. (1988). *Основы структурного синтаксиса*. М.: Прогресс.
- Успенский, Б. А. (2008). *Вид и Дейксис*. Сборник статей в честь Е. В. Падучевой: Динамические модели. Слово. Предложение. Текст. (с. 825-867) Москва: Языки славянских культур.
- ФЕС – Шинкарук, В. І. (Гл. ред). (2002). *Філософський енциклопедичний словник*. Київ: Абрис.
- Храковский, В. С. (2009). *Типология таксисных конструкций*. Москва: Знак.
- Цыбикова, Д. Б. (2014). Способы грамматического выражения категорий разновременности и одновременности в китайском языке. *Вестник Бурятского государственного университета*, 8, 74 -79.
- Шахматов, А. А. (1941). *Очерк современного русского литературного языка*. Москва: Учпедгиз.
- Шахматов, А. А. (1941). *Синтаксис русского языка* (2-е изд.). Ленинград: Учпедгиз.

- Якобсон, Р. О. (1972). Шифтеры, глагольные категории и русский глагол. Успенский Б. А. (Ред.). *Принципы типологического анализа языков разного строя*. (с. 95 – 114). Москва: Наука.
- Binnick, R. I. (1991). *Time and the Verb A Guide to Tense and Aspect*. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Bloomfield, L., & Algonquian, L. (1946). Harry Hoijer et al. (Ed.). *Linguistic structures of native America. Viking Fund Publications in Anthropology*. (Vol. 6. pp. 85-129). New York: Wenner-Gren Foundation.
- Brugmann, K. (1904). *Kurze Vergleichende Grammatik der Indogermanischen Sprachen. Auf Grund des fünfändigen, 'Grindrisses der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen von K. Brugmann und B. Delbrück' verfasst*. Strassburg: Verlag von Karl J. Trübner.
- Comrie, B. (1976). *Aspect an introduction to the study of verbal aspect and related problems*. London: Cambridge University Press.
- Comrie, B. (1998). Rethinking the typology of relative clauses. *Language Design 1*. pp. 59 – 86.
- Comrie, B (1985). *Tense*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chu-ren Huang, Dingxu Shi (2016). *A Reference Grammar of Chinese*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Eden Sum-hung Li (2007). *A Systemic Functional Grammar of Chinese*. Continuum. London: Bloomsbury Publishing
- Ehrich, V., & Weissenborn J., Klein W. (Ed.). (1982). Da and the System of Spatial Deixis in German. *Here and There: Cross-linguistic Studies on Deixis and Demonstration. Pragmatics and Beyond*. (pp. 43-63). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Fillmore, Ch. (1966). Deictic Categories in the Semantics of 'Come'. *Foundations of Language: International Journal of Language and Philosophy*, vol. 2, 3, 219-232. New York.

- Fillmore, Ch., & Jarvella, R., Klein, W. (1982). Towards a Descriptive Framework for Spatial Deixis / Ch.Fillmore. *Space, Place and Action: Studies in Deixis and Related Topics* (pp. 31-59). New York.
- Fillmore, Ch. (1975). *Santa Cruz Lectures on Deixis*. Bloomington; Indiana Univ. Linguistics Club.
- Givón, T. (2001). *Syntax: An introduction* (Vol. 2). Amsterdam: Benjamins.
- Hauenschild, Ch. Demonstrative Pronouns in Russian and Czech. *Here and There: Cross-linguistic Studies on Deixis and Demonstration. Pragmatics and Beyond*. (vol. 3, 2-3. pp.167-186). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Halliday. M. A. K. (2014). *Halliday's Introduction to Functional Grammar (Ed. 4)*. London – New York: Routledge.
- Jespersen, O. (1992). *Philosophy of Grammar*. London: Unwin Brothers.
- Jian Kang Loar. (2011). *Chinese Syntactic Grammar. Functional and Conceptual Principles*. New York: Peter Lang Publishing, Inc.
- Li, Ch. N., & Thompson, S. A. (1984). *Mandarin Chinese : A Functional Reference Grammar*, Berkeley – Los Angeles – London: University of California Press.
- Levinson, S. C. (1983). *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lyons, J. (1968). *Introduction to Theoretical Linguistics*. London: Cambridge University. Press.
- Lyons, J. (1977). *Semantics* (vol. 2). Cambridge, New York: Cambridge Univ.
- Leech, G. N. (1971). *Meaning and the English verb*. London: Longman.
- McEnery, T. (2004). *Aspect in Mandarin Chinese: A corpus-based study*. Amsterdam. John Benjamins Publishing Company.
- Mey, J. L. (1993). *Pragmatics: An Introduction*. Oxford: Blackwell.
- Mursaliyeva, S. (2016). The ways of expressing deixis in different languages. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія "Філологічні науки"*, 1 (11), 207-211.
- Palmer, F. R. (1965). *A linguistic study of the English verb*. London: Longman.

- Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & Svartvik, J. (1985). *A comprehensive grammar of the English language*. Harlow: Longman.
- Reichenbach, H., & Reichenbach M. (1971). *The Direction of Time*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California press.
- Sitta, G. (1993). Deixis and Pointing Gestures. *Semiotica* vol. 96, 3-4. Berlin, New York:
- Tai, J. H-Y. (1975). *On two functions of place adverbials in Mandarin Chinese*. JCL 3: 154-178. (1985). Temporal sequence and Chinese word order. John Haiman (ed.) *Iconicity in Syntax*: p. 49–72. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Worf B. (1946). The Hopi language in Toreva Dialekt // *Linguistic structures of native America*. *Viking Fund Publications in Anthropology*. (Vol. 6, pp. 158 – 183). New York: Wenner-Gren Foundation.
- 汉语听说教程（2008）。北京语言大学出版社。

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- 郭敬明 - 小时代 . [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.kanunu8.com/files/youth/201101/1277.html> (2011-01-24).

Текст першої частини першого розділу роману Го Цзінміна "Юність"

郭敬明 – 《小时代》

Chapter 01.1

翻开最新一期的《人物与时代》，封面的选题是《上海与香港，谁是未来的经济中心》——北京早就被甩出去两百米的距离了，更不要说经济疯狂衰败的台北。

每一天都有无数的人涌入这个飞快旋转的城市——带着他们的宏伟蓝图，或者肥皂泡的白日梦想；每一天，也有无数的人离开这个生硬冷漠的摩天大楼组成的森林——留下他们的眼泪。

拎着 Marc_Jacobs 包包的年轻白领从地铁站嘈杂的人群里用力地挤出来，踩着 10 厘米的高跟鞋飞快地冲上台阶，捂着鼻子从衣衫褴褛的乞丐身边翻着白眼跑过去。

写字楼的走廊里，坐着排成长队的面试的人群，每隔十分钟就会有一个年轻人从房间里出来，把手上的简历扔进垃圾桶。

星巴克里无数东方的面孔匆忙地拿起外带的咖啡袋子推开玻璃门扬长而去。一些人一边讲着电话，一边从纸袋里拿出咖啡匆忙喝掉；而另一些人小心地拎着袋子，坐上在路边等待的黑色轿车，赶往老板的办公室。与之相对的是坐在里面的悠闲的西方面孔，眯着眼睛看着“Shanghai_Daily”，或者拿着手机大声地笑着：“What_about_your_holiday?”

外滩一号到外滩十八号一字排开的名牌店里，服务员面若冰霜，店里偶尔一两个戴着巨大蛤蟆墨镜的女人用手指小心地拎起一件衣架上的衣服，虚弱无力，如同衣服上喷洒了毒药一样只用两根手指拉出来斜眼看一看，在所有店员突然容光焕发像借尸还魂一般想要冲过来介绍之前，突然轻轻地放

开，衣服“啪”地荡回一整排密密麻麻的衣架中间。外滩的奢侈品店里，店员永远比客人要多。他们信奉的理念就是，一定要让五个人同时伺候一个人。

而一条马路之隔的外滩对面的江边大道上，无数从外地慕名而来的游客正拿着相机，彼此抢占着绝佳的拍照地点，他们穿着各种大型连锁低价服装店里千篇一律的衣服，用各种口音大声吼着“看这里！看这里”。他们和马路对面锋利的奢侈品世界，仅仅相隔二十米的距离。

老式弄堂里有女人顶着睡了一夜的蓬乱卷发端着马桶走向公共厕所，她们眼神里是长年累月累积下来的怨恨和不甘。

而济南路八号的楼下，停满了一排豪华的轿车等待着接送里面的贵妇，她们花了三个小时打扮自己，只为了出门喝一个下午茶。

这是一个以光速往前发展的城市。

旋转的物欲和蓬勃的生机，把城市变成地下迷宫般错综复杂。

这是一个匕首般锋利的冷漠时代。

在人的心脏上挖出一个又一个洞，然后埋进滴答滴答的炸弹。社会两极的迅速分裂，活生生把人的灵魂撕成了两半。

我们躺在自己小小的被窝里，我们微茫得几乎什么都不是。

当我被早晨尖锐的闹钟深深刺痛之后，出于求生本能地，我把闹钟往远方一推。然后一片满意的宁静。

但结果是，昨天晚上浇花后因为懒惰而没有放回厕所的水桶被我遗忘在床边，在我半小时后尖叫着醒来时，看见了安静地躺在水桶里的那个闹钟，于是第二声尖叫就显得有点有气无力。

我拿着闹钟放到阳台上，希望水分蒸发之后它还能如同我曾经泡在奶茶杯里的手机一般顽强存活。为了加速水分的蒸发，我拿着闹钟猛甩几下，想要把水分从里面甩出来。但当我停下来时，发现闹钟背后的盖子神奇地不翼而飞，接着就从楼下传来了一个中年女人的尖叫：“哦哟，要死啊！”

而上一次听到这句话是在我把一床重达十公斤的棉被从阳台上掉下去的时候。那天楼下的张老太刚刚从街口的发廊里回来，头上顶着二十厘米高的盘花头和差不多一公斤的发胶，当她顾盼生姿的时候突然感觉到闭上眼睛就是天黑。

而在上海市中心的那个顶级楼盘里，优雅昂贵的气息缓慢地流动在黄金麻建造而成的外立面之间。

顾延盛一边打着手机，一边招呼着旁边的女佣往他的 **Hermes** 茶杯里倒奶茶的时候，早上 7 点半的阳光刚好透过那幅巨大的埃及棉窗帘，照射到他的脸上。轮廓锋利的脸，五十岁的年纪，看上去像是四十岁。当然，这得来源于他女儿每天逼他喝的一些抗衰老保养品和帮他挑选的昂贵的男性护肤保养品。

他的女儿坐在他对面喝咖啡，手上正在“哗啦啦”地翻着女佣刚刚从楼下取上来的财经报纸。顾里把喝空的咖啡轻轻地递到女佣面前，没有说话也没有从报纸里抬起头，只是把手停在空气里。过了一会儿，拿回来的时候，杯子里已经倒满了新的巴西咖啡。

顾延盛满意地笑了笑，继续手中的电话，“没有什么不能拆的，就算是坟墓，你也可以直接压平了在上面给我盖出房子来。挖出了白骨？那就倒掉它！还有，黑龙江的那块人工种植林，那边报价了没？如果换算成美元的话……对了，今天美元的汇率是多少？如果可以的话，你帮我把……”顾延盛刚停下来喝口奶茶，就听见对面顾里不动声色地说了一句：“1 比 7.46。”

“Lily 你说什么？”顾延盛望过去。

“我是说，今天美元的汇率是，”顾里从报纸里抬起头，“1 比 7.46。”然后她继续低下头看报纸去了。直到顾延盛准备出门的时候，她才又抬起头来：“爸，如果你不是要去参加一个夏威夷草裙聚会的话，请把你现在脖子上的那条春花烂漫的领带换掉好吗？”顾里停下来，回过头，对 Lucy（她家的保姆）说：“去把我帮他买的那条 **HERMES** 的暗蓝色领带拿出来。”

说完，顾里微笑地看着她爸爸。顾延盛额头上一小颗汗珠。

刚关上门，顾里的妈从卧室鬼鬼祟祟地摸了出来，眼珠滴溜溜地四处打探一番之后，诡异地飘到顾里面前，对她说：“Lily，借我点钱。”

顾里轻轻地放下咖啡杯：“妈，我昨天已经给 Cartier 打了电话了，如果他们敢把那串珠宝卖给你，我就叫爸爸的所有朋友和我的所有朋友全部转投到 Bvlgari 去。”

在顾里她妈刚要准备尖叫的时候，顾里不耐烦地拿眼斜她，“你得了吧，你一个月买了三条手链两个戒指两块手表了，你有几只手啊你，蜈蚣也没你这么戴的，你消停会儿吧你。”

说完她提起旁边的 Fendi 包，转身出门了，“Lucy 打电话给司机，我马上下楼了。我不要等。叫他快点。”

关门出去之后十秒钟，门又打开了：“Lucy 把我的漱口水拿给我，我忘记放包里了。”

顾里妈尖叫着：“你没必要吧你，你把沐浴露、洗发水、护发素全部放在包里好了！”

顾里低头想了一下：“值得考虑。”然后拿过 Lucy 递过来的漱口水，头也不回地走了。

当唐宛如第三次企图把自己塞进那件 L 号女装的时候，坐在她对面的南湘深深地叹了一口气，她叹气的原因并不是唐宛如没有把自己塞进那件衣服里去——说实话，南湘非常不能理解现在唐宛如正在试穿的这件衣服哪里好，黑色的直线条，硕大的口袋，肩膀上还有一匹奔马的图案……在唐宛如试穿之前，南湘就抓着那个店员，反复地确认了三次，“这真的不是男装吗？”

当唐宛如两眼含泪地放弃了那件衣服的时候，另外一个店员笑脸如花地飘了过来，给了唐宛如致命一击：“小姐，我们这边还有这件衣服的男款，一模一样的，穿在你身上别人绝对看不出来。”

“你是指看不出来是男式，还是看不出来是女式？”南湘反应非常敏捷。

“这个……”店员面露了难色。

唐宛如愤怒地摔下了衣服，娇嗔地说：“太欺负人了。人家不买了。”然后她走过来，拉起翻着白眼几乎要缺氧的南湘准备要走。

但是，这对唐宛如来说并不是当天压死骆驼的最后一根稻草，最致命的遭遇，来自本来已经要走的南湘。她突然看中了店里另外一件衣服，在拿了S号进去试完之后，出来幽幽地叹了口气：“太大了。”

唐宛如愤怒地拂袖离去。

被丢下的南湘自己随便逛了逛，也没什么兴趣。本来她就不爱买衣服，更何况是这些百货公司的，除非打折，或者顾里送给自己，否则她从来不会买。但是上帝是不公平的，每次南湘穿着一百多块从路边小店里淘来的裙子站在女孩子们中间的时候，那些男生都会自动忽略掉其他的女人，把目光牢牢地锁定在她的身上。为此，唐宛如总是和南湘保持着一定的距离。

在商场四楼的书店逛了一圈之后，南湘准备早一点出发去学校报到。于是她拿着一本画册去结账，然后抱着巨大的书朝公交车站走去。

Переклад першої частини першого розділу роману Го Цзінміна "Юність"

Го Цзінмін – роман "Юність"

(Виконавець перекладу Варикаша Ольга)

Розділ 1.1

Гортаючи останній примірник журналу "Time: Людина Року", з заголовком на обкладинці: "Майбутня економічна столиця Китаю – Шанхай чи Гонконг?" – Пекін вже давно забутий, що вже говорити Тайбей, чий економічний стан зазнав неймовірного спаду.

Щодня, незчисленна кількість людей прагне ввірватися в це божевільне місто, прихопивши з собою грандіозні плани та неймовірні мрії. Щодня, стільки ж людей чимдуж тікають від цього лісу з хмарочосів, залишаючи на пам'ять свої сльози.

Тримаючи в своїх руках сумочку від Marc Jacob, молоді "білі комірці", щосили намагалися проштовхнутися крізь гучний натовп на станції метро та балансуючи на 10-ти сантиметрових підборах, стрімко бігли сходами, прикриваючи ніс та презирливо дивлячись, щоразу, як помічали біля себе жебрака.

У холі офісної будівлі формувалася величезна черга людей, які чекали своєї співбесіди і кожні 10 хвилин з кімнати виходив черговий кандидат та одразу викидав своє резюме, яке щойно тримав у своїх руках, в сміттєвий бак

В кав'ярні Starbucks величезна кількість людей східної зовнішності, тримали свої чашки з кавою "на виніс" та штовхали скляні двері, крокуючи звідси геть. Хтось говорив по телефону і похапцем спустошував свою склянку. Інші обережно несуть свій напій, сідаючи в чорне авто, припарковане біля узбіччя, поспішаючи в офіс до свого боса. На противагу цій метушні, дехто західної зовнішності, безтурботно сидить в середині

приміщення, уважно читає газету Shanghai Daily чи голосно базікає по телефону і весело запитує: "Як минули вихідні? "

В ряду брендкових бутиків, що розтягнулися набережною Вайтань від 1 до 18 номеру, де консультанти не видають жодної емоції. Іноді в магазини заходили поодинокі покупці, одна чи дві жінки, які носили величезні сонцезахисні окуляри, двома пальцями, мляво брали плічка і обережно, ніби вбрання було вкрито отрутою, перебирали та прискіпливо оглядали його; а тоді, перед тим як обличчя продавця осяє "робоча" посмішка і він поспішить представити товар, несподівано, костюм, з характерним звуком, повернеться на густо заповнений вішак. У розкішних магазинах на Вайтань, завжди більше персоналу аніж покупців. Вони свято вірять, що одного клієнта повинні обслуговувати одразу п'ятеро людей.

Через дорогу, на набережній навпроти, тисячі іноземців, які спеціально приїхали сюди, міцно тримають свої фотоапарати та борються за місце з найкращим пейзажем. Вони були вбрані у речі різних магазинів одягу з недорогими цінами, у кожного був свій акцент і абсолютно всі голосно кричали: "Подивись сюди! Подивись сюди!". Вони знаходились у двадцяти метрах від повної розкоші вулиці.

На старих вуличках, прибиральниці з кучерявим волоссям, йдуть до громадських вбиралень, їх погляд був сповнений ненависті та відрази, набутої за всі ці роки.

В низ по вулиці Цзінань 8, стоїть ряд з шикарних авто, які чекають багатійок, що зараз знаходяться в цій будівлі і витрачають цілих 3 години чепуряться, аби просто вийти з дому на чашечку післяобіднього чаю.

Це і є місто, що розвивається зі швидкістю світла.

Матеріалізм та квітуча життєздатність зробили це місто схожим на заплутаний підземний лабіринт.

Це епоха холодної, як лезо, байдужості. В середині людського серця, одна за одною, з'являються рани, ніби маленькі, вириті нори, а потім туди

закладають вибухівку. Біполярне суспільство швидко руйнується і розриває людську душу навпіл.

Ми лежали під крихітною ковдрою і були настільки маленькі, ніби нас і немає зовсім.

Коли вранці мене розбудив пронизливий дзвін мого будильника, піддавшись інстинкту самозбереження, я кинула його якнайдалі, відчувши після цього абсолютний спокій.

Проте вийшло так, що відро з водою, яке я не поставила на місце після того як полила квіти вчора ввечері, забутим стояло біля мого ліжка. Через пів години я прокинулась з криком і побачила будильник, який спокійнісінько лежить собі в цьому відрі, і другий дзвін був значно тихішим.

Тож я взяла його та поклала його на сонячній терасі, сподіваючись, що вода випарується і він зможе знову працювати, як це було з моїм мобільним телефоном, який я випадково "скупала" у чашці молочного чаю. Для прискорення цього процесу, я декілька разів стряхнула годинник аби вода швидше зникла. Але коли я зупинилася, то помітила, що кришка пристрою кудись зникла і одразу ж почула жіночий крик знизу: "Ай! Дідько! Смерті хочеш?".

Востаннє я чула такі слова, коли я скинула з цього ж балкону 10-ти кілограмову ватну ковдру. Бабця Чжан, в той день, щойно поверталася з перукарні на перехресті; на голові зачіска, десь 20 сантиметрі в висоту, прикрашена квітами та залита не менш як літром гелю для волосся. Вона насолоджувалася життям та своєю новою зачіскою, і ніяк не очікувала, що раптом опиниться у темряві, ніби вона закрила очі.

В той самий час, в самому серці Шанхаю, найкращі будинки наповнені атмосферою елегантності та розкоші, яка повільно протікала між всіма цими будівлями, чії фасади ніби зроблено з чистого золота.

Гу Яньшен кликав покоївку аби вона налила молочного чаю в його чашку Hermes в той час як сам набирав щось у своєму телефоні. О 7:30 ранку, коли сонячне світло прошмигне крізь гардини з єгипетської бавовни і

освітить загострені риси обличчя 50-річного чоловіка, хоча на вигляд йому не більше 40.

Зрозуміло, що він досяг такого ефекту завдяки анти-віковим препаратам та дорогим засобам догляду за шкірою, які чоловік використовує щодня за настановами своєї дочки.

Його донька сидить навпроти нього, п'є каву та гортає газету про фінанси та економіку, яку, з нижнього поверху, щойно принесла покоївка. Гу Лі не вимовила і слова, не відірвала погляд від тексту, підняла свою порожню чашку та затримала свою руку прямо перед обличчям прислуги. Через хвилину, чашка вже по вінця була наповнена новою порцією бразильської кави.

Гу Яньшен с посмішкою, повною абсолютного задоволення, продовжив телефонну розмову: "Немає нічого, що не можна знести, навіть могили, можна все вирівняти і побудувати будинок зверху. Викопані кістки? Позбудьтеся їх! Крім того, чи вже вказана ціна на плантацію в Хейлунцзяні? Якщо конвертувати в долари США...о так, скільки сьогодні валютний курс долара? Якщо зможеш, допоможи мені...". Він припинив пити свій молочний чай і Гу Лі, яка сиділа навпроти, з абсолютним спокоєм сказала: "1 до 7.46".

Гу Яньшен подивився вперед та спитав: "Що ти сказала, Лілі?".

"Я сказала, що сьогоднішній курс американського долара, — Гу Лі відірвала погляд від газети, — 1 до 7.46". Потім вона опустила голову і продовжила читати.

Десь за хвилину до того, як Гу Яньшень збирався вийти з дому, вона знову підняла свій погляд: "Батьку, якщо ти, звісно, не збираєшся зараз на гавайську вечірку, будь так ласкавий, зміни цю барвисту краватку на своїй шії, гаразд?". Гу Лі зупинилася, повернула голову до Люсі, їх гувернантки, та сказала їй: "Принеси сапфірову краватку Hermes, яку я допомагала йому купувати".

Договоривши, дівчина з посмішкою дивилася на свого батька. На чолі чоловіка з'явилася крапелька поту.

Як тільки двері за ним зачинились, мати Гу Лі тихцем вийшла зі спальні, уважно оглянула все довкола і тоді звернулася до доньки: "Лілі, позич мені грошей".

Дівчина повільно опустила свою чашку з кавою: "Мамо, вчора я вже телефонувала Cartier. Якщо вони наважаться продати тобі те намисто з перлин, я не негайно скажу всім своїм друзям та знайомим батька аби вони перейшли до Bulgari".

Коли мати дівчини хотіла закричати, Гу Лі не витримала: "Досить! Лишень за один місяць ти придбала три браслети, дві каблучки та два наручні годинники! Скільки в тебе рук? Навіть багатоніжка не носить стільки прикрас. Схаменись!".

Договоривши, Лілі взяла свою сумочку Fendi та розвернулася аби піти: "Люсі, зателефонуй шоферу, я вже спускаюсь і не хочу чекати, тож нехай поквাপиться".

Минуло близько 10 секунд, як вхідні двері знову відчинились: "Люсі, принеси мій ополіскував для рота, я забула покласти його в сумку".

Скориставшись нагодою мати Гу Лі закричала: "Тобі це не потрібно! Давай! Усе поклала в свою сумочку! Гель для душу, шампунь, і про кондиціонер для волосся не забудь! ".

Гу Лі опустила голову і подумала: "Гарна ідея". Тоді вона взяла ополіскував, який їй принесла Люсі, та пішла не озираючись.

Тан Ваньжу вже втретє намагалася втиснутись у свою сукню, хоча і носила розмір L. Нань Сян сиділа навпроти неї і глибоко дихала через те, що подруга ніяк не могла вдягтись. Правду кажучи, дівчина й гадки не мала, навіщо подруга приміряє цю сукню: вбрання чорного кольору, прямого крою, з величезними кишнями, а на плечі принт з конем, що біжить. Перед тим як Тан Ваньжу почала примірку, Нань Сян спіймала консультанта та декілька разів перепитала, чи дійсно це не чоловіче вбрання.

Коли дівчина не витримала і зі сльозами на очах відкинула сукню, інший клерк з посмішкою на обличчі просто добив її: "Пані, будь ласка, не

нервуйте. Ми маємо таке ж вбрання в чоловічому відділі, ніхто навіть не помітить".

"Ти маєш на увазі, не можна здогадатися чоловіче це вбрання чи жіноче?" – швидко відреагувала Нань Сян.

"Це..." – обличчя клерка зблідло.

Від обурення, Тан Ваньжу впустила вбрання зі своїх рук і насупившись скрикнула: "Яке нахабство! Ми нічого не будемо купувати!". Вона знайшла Нань Сян, в якої перехопило подих, а її погляд був повен презирства, і разом с нею поспішала покинути крамницю.

Однак, це була не остання невдача на сьогодні. Нань Сян, яка була твердо налаштована піти звідси, кудись зникла. Дівчина побачила сукню та вирішила її приміряти, а коли повернулася сказала, що розмір S для неї занадто великий. Це просто добило Тан Ваньжу.

Вона не витримала і кипівши від злості, пішла геть.

Покинута дівчина продовжила прогулюватися вздовж крамниць, але нічого не привернуло її уваги.

Взагалі-то, Нань Сян не любила купувати одяг, а ще й ці магазини..., тільки якщо там були знижки чи Гу Лі купила щось для неї, інакше б дівчина не буда б у змозі щось собі придбати. Але Бог несправедливий. Кожного разу, коли Нань Сян одягала сукню дорожчу ніж 100 юанів, яку вона придбала в недорогому приміському магазинчику, вона привертає увагу всіх хлопців, що стоять поруч. Це причина, чому іноді Тан Ваньжу стоїть осторонь.

Після того, як дівчина обійшла книжковий магазин на 4 поверсі торгового центру, вона вирішила раніше приїхати до школи. Розрахувавшись за книжку про мистецтва і тримаючи в руках свою покупку, Нань Сян пішла в сторону автобусної зупинки.

简评

时序是一个暂时的关系之间的行动在一个完整的时间段，涵盖了多述谓复形集的所有组成部分。

时序关系叙述不是一种形式，而是一种组合形式。时序是一个相互依存的程度，其中包括等立关系(联合关系)和从属关系(形合关系)。等立关系(联合关系)是两个地位相等的元素之间的关系，一是启动，二是继续的第一个。

从属关系(形合关系)是主要元素和依赖元素之间的关系。

时间的顺序是指事件的位置在一个特定的线性顺序，具有同时性、不同同时性的关系，事件发生之前和之后同样。时序范畴和时间范畴密切相关。时间范畴和体性范畴在汉语中形成统一的范畴，所以这三类相互作用十分密切。

这个范畴的主要实施手段是：

- 时间副词: 正、同时、然后、以后、以前、这时候、那时候、一边……一边……、又……又……、既…又(也);
- 助词、后缀、体性指标: 着、了、过;
- 句子中的词序列，时间序列原则。

这些工具也可能是时间和方面的指标，因此，语境非常重要的。

指示范畴。这种范畴在汉语中非常重要。它也通过时间范畴跟时序范畴紧紧联系在一起。指示语主要有：人称指示、时间指示、空间指示、话语指示、社交指示。

1. 人称指示称指示是话语中关于人物人称的指示。最典型的是人称代词，又分第一人称指示（我），第二人称指示（你），第三人称指示（他、它、她）。

2. 时间是一个抽象的概念。时间指示是话语中关于时间的指示。在言语交际中，时间指示是以说话时刻作为参照点来计算和理解的。例如：一个月前、昨天、去年、上星期 很久以前等等。

3. 空间指示是话语中关于处所，方位的指示。空间指示主要有：副词（左、右、上、下、后）表示方位和处所的名词（这、那、这里，那儿），指示代词，具有位移意义的动词组“来”和“去”等等。

由于言语交际是在一定很久以前、现在的时间，空间中展开的，所以话语指示与时间指示，空间指示有密切关系，有些时间指示，空间指示同时也是话语指示。